ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 62ον. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 1926. Ἀριθ. 9

ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΝ ΗΜΙΝ

Οὕτως ᾠκοδόμησεν ὁ Σολομὼν τὸν οἶκον καὶ συνετέλεσεν αὐτὸν (Α΄. Βασιλ. 6:14)

Τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον κτίσει πόλεις καὶ κωμοπόλεις, εἶχον οἰκοδομήσει οἰκίας πολυτελεῖς καὶ φυτεύσει ἀμπελῶνας. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐφρόντισε νὰ τοποθετήσῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Κυρίου εἰς μόνιμον καὶ ἀσφαλὲς μέρος, ὥστε νὰ μὴ μεταβαίνῃ ἀπὸ μέρους εἰς μέρος καὶ εὑρίσκηται ὑπὸ τὴν σκηνήν, ἐνῷ αὕτη ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ περιέχουσα ὅλα τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν κατάληψιν ὅλων τῶν μερῶν, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῇ. Δύο μόνον ἄνθρωποι ὑπῆρξαν μεταξὺ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι ἐσκέφθησαν νὰ κατασκευάσωσι ναὸν εἰς τὸν Κύριον, ὁ Δαυῒδ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σολομών, ἀμφότεροι εὐσεβεῖς καὶ καλοί. Καὶ ὅμως ἡ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ ἐπετράπη μᾶλλον εἰς τὸν δεύτερον, διότι ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν ἀνὴρ αἱμάτων, ἐνῷ ὁ δεύτερος, ὁ Σολομὼν ἦτο ἀπηλλαγμένος ὅλως τῶν τοιούτων καὶ οὐδένα εἶχεν ἕως τότε φονεύσει. Κατεσκεύασε δὲ αὐτὸν τόσον ὡραῖον καὶ ἔξοχον, ὥστε οὐ μόνον ὑπερτέρει τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν τῆς ἐποχῆς του εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καλλονὴν καὶ ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν ἔποψιν, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ προνόμιον νὰ φιλοξενῇ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ συγκεντρώνῃ καὶ συνενώνῃ ὅλους τοὺς Ἑβραίους εἰς ἕν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰεχωβᾶ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐνεῖχε καὶ ἄλλον τινὰ ἔτι σπουδαιότερον σκοπόν—ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς ἡμᾶς ὡς τύπος καὶ μάθημα καὶ διδάξῃ οὕτω εἰς ἡμᾶς τὸν τρόπον τῆς παντοτεινῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ὡς ἔθνους, ἐκκλησίας, οἰκογενείας καὶ τοῦ ἀτόμου ἡμῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον θέλω παρουσιάσει τὸ ζήτημα ὑπὸ τὰς ἑξῆς τρεῖς ἐπόψεις.

α΄) Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἐν ἡμῖν πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ σωτηρίαν ἡμῶν.

β΄) Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐκδηλοῦται ἐν ἡμῖν καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὅταν ἀφιερώσωμεν καὶ καταστήσωμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ναὸν τοῦ Θεοῦ.

γ΄) Ἡ καρδία ἡμῶν δύναται νὰ κατασκευασθῇ καὶ μεταβληθῇ εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅταν κατασκευάσωμεν αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον τὸν ὁποῖον ὑποδεικνύει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἁγίᾳ Αὐτοῦ Γραφῇ.

α'. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐπάναγκες τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. Ὁ κόσμος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῶμεν εἶναι πονηρός, ὅπως μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης λέγων, «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται». Πάντες δὲ ἡμεῖς ὡς Χριστιανοὶ ὑποκείμεθα εἰς πολλοὺς κινδύνους. Ὁ κόσμος εἶναι ὡς μία ἔρημος, ὡς ἡ ἔρημος Σινᾶ τὴν ὁποίαν διέβησαν οἱ Ἑβραῖοι, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Ἔρημος ἄβατος, ἀγρία, ἔνθα ὑπάρχουσιν ὄφεις φλογεροί, Χαναναῖοι, πικρὰ ὕδατα πικρίαι τοῦ βίου καὶ πειρασμοὶ παντὸς εἴδους. Ὁ Κύριος ἡμῶν περιγράφων συντόμως μὲν ἀλλὰ λίαν γραφικῶς τὸ δύσκολον καὶ τὸ κινδυνῶδες τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ὁδοιπορίας, ἀποκαλεῖ αὐτὴν στενὴν πύλην καὶ ὁδὸν τεθλιμμένην. Δια μέσου λοιπὸν τοιαύτης ὁδοῦ διερχόμενος εἶναι δυνατὸν ἄνευ ὁδηγοῦ καὶ προστάτου νὰ μὴ πάθωμεν; ἀδύνατον. Ἐὰν ἡ ἡμετέρα φύσις ἦτο ἰσχυρὰ τὸ ζήτημα θὰ ἦτο διάφορον. Ἀλλὰ δυστυχῶς, οὔτε αὕτη εἶναι ἰσχυρά, οὔτε ἡ σοφία ἡμῶν ἐπαρκὴς πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ δὲ ποικῖλαι ἡμῶν κλίσεις καὶ τάσεις ἀντὶ νὰ ὑποστηρίζωσιν ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα, συντελοῦσιν εἰς τὴν ταχεῖαν ἡμῶν πτῶσιν. Αὐτὴ δὲ ἐν γένει ἡ ἁμαρτία ἐπὶ 70 περίπου αἰῶνας σπουδάσασα καλῶς καὶ ἐπιμελῶς τὰς ἀδυναμίας ἡμῶν, γνωρίζει τὰ τρωτὰ ἡμῶν καὶ τὸ πῶς, πότε καὶ πόθεν νὰ μᾶς προσβάλῃ. Ἀπέναντι λοιπὸν τοιούτων καὶ τοσούτων ἰσχυρῶν ἐχθρῶν εἶναι δυνατὸν ἄνευ βοηθείας καὶ ὑποστηρίξεως ἰσχυροτέρας τινὸς δυνάμεως νὰ διεξαγάγωμεν τὸν ἀγῶνα ἐπιτυχῶς; Ἀδύνατον. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη δύναμις τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀνάγκην εἶναι ἀκριβῶς ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν. Ὁ περιβαλλόμενος τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ καθίσταται παντοδύναμος εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ ματαίωσιν ὅλων τῶν σχεδίων καὶ πάσης ἐπιθέσεως τῆς ἁμαρτίας κατ' αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος οἰκειοποιούμενος τὴν Θείαν παρουσίαν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐν τῇ καθημερινῇ αὐτοῦ πείρᾳ ἀναγνωρίζων καὶ διακρίνων τὴν παντοδυναμίαν αὐτῆς, λέγει: «Τὰ πάντα δύναμαι διὰ τοῦ ἐνδυναμοῦντός με Χριστοῦ». Καὶ πάλιν ὑποστηρίζων τὸ ἐπαρκὲς τῆς Θείας ἐν αὐτῷ χάριτος πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅλων τῶν κινδύνων καὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ εἰς ἀπάντησιν τῆς προσευχῆς του, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν λέγει, «ἀρκεῖ εἰς σὲ ἡ χάρις μου». Μὲ ἄλλας λέξεις, ὅπως ἐκφράζεται ὁ ψαλμῳδός, ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ πιστῷ εἶναι φρούριον, ἀσπὶς καὶ βοήθεια ἑτοιμοτάτη εἰς τὰς θλίψεις αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ τηρήσωμεν μόνον ἀμυντικὴν στάσιν κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἀντεπίθεσιν. Ἡμεῖς ὡς Χριστιανοὶ εἴμεθα προωρισμένοι νὰ καταλάβωμεν τὴν πνευματικὴν Χαναάν. Ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει «εἰς σᾶς ἔδωκα ἐξουσίαν νὰ πατῆτε ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων». Ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατὰ μέρος, ἀλλὰ καθ' ὁλοκληρίαν. Τὸν ἠλεκτρισμὸν δὲν παράγει μόνον ὁ ἀρνητικὸς πόλος, ἀλλὰ καὶ ὁ θετικὸς ὁμοῦ. Οὕτω καὶ τὸν χαρακτῆρα τὸν Χριστιανικὸν δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἡ ἀρνητικὴ ὄψις τῶν ἐντολῶν, τὸ «οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ μοιχεύσεις» καὶ τὰ λοιπά, ἀλλὰ καὶ ἡ θετικὴ «τὸ ἀγαπᾷν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοίας». Ὁ πλούσιος νεανίας εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἀρνητικὴν ὄψιν τῶν ἐντολῶν καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπλησίασε πολὺ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ μὴ δεχόμενος νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὴν θετικὴν «τὸ ἓν σοι λεί-

πει· πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ ἀκολούθει μοι», μὲ ὅλην τὴν προσέγγισιν αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν, ἀλλὰ ἀπῆλθε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπέρχηται λυπούμενος καθ᾽ ὅλην τὴν αἰωνιότητα. Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Διότι δι᾽ αὐτῆς καὶ μόνης περιβαλλόμεθα τὴν εἰς τὸ ἕκτον κεφάλαιον τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἐφεσίους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀναφερομένην θείαν πανοπλίαν, ἣν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα δὲν δύνανται νὰ διαπερῶσι καὶ διὰ τῆς ὁποίας ὁ Σατανᾶς συντρίβεται ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.

β'. Ἀλλ᾽ ἵνα μείνῃ ἐπισήμως ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν, ἀνάγκη νὰ οἰκοδομήσωμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ναὸν εἰς τὸν Κύριον. Τοῦτο δὲ θὰ ἦναι ἔνδειξις καὶ ἐκδήλωσις τῆς ὑποταγῆς καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς κυριότητος τοῦ Θεοῦ ἐφ᾽ ἡμῶν. Ὁ Σολομὼν εἶχεν αἰσθανθῇ βαθέως ἐν ἑαυτῷ τὸ ζήτημα τοῦτο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν πολλάκις. Καὶ πρὸς κατασκευὴν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ναοῦ ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν ὅλας τὰς δυνάμεις καὶ αὐτὸ τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἔκτισε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μοριά, ὅπου ὁ Ἀβραὰμ ἠθέλησε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσαὰκ καὶ εἰς τὸ ἁλώνιον Ὀρνᾶν τοῦ Ἰεβουσαίου, ὅπου ὁ ἄγγελος ἐνεφανίσθη εἰς Δαβὶδ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς πρὸς κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τῆς ψυχῆς ἡμῶν πρέπει νὰ καταβάλωμεν ὅλας τὰς φυσικάς, ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις ἡμῶν. Καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν βούλησιν ἡμῶν· ἐκεῖ ὅπου γίνεται ἡ θυσία τῶν παθῶν, τῶν κλίσεων καὶ ἕξεων· ἐκεῖ ὅπου λαμβάνει χώραν ἡ ἀναγέννησις, ὁ Θεὸς ἔρχεται εἰς σχέσιν καὶ ἐπικοινωνίαν μεθ᾽ ἡμῶν καὶ δυνάμεθα τὴν καρδίαν μας νὰ ἀφιερώσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἀφιερουμένης τῆς καρδίας, τοῦ κέντρου τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀφιεροῦνται κατ᾽ ἀνάγκην καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἡμῶν. Ὁ Σολομὼν συνιστῶν εἰς ἡμᾶς τὴν σπουδαιότητα τῆς καρδίας ἡμῶν λέγει: «Μετὰ πάσης φυλάξεως φύλαττε τὴν καρδίαν σου, διότι ἀπ᾽ αὐτῆς προέρχονται αἱ ἐκβάσεις τῆς ζωῆς».

Ἡ διασκευὴ τῆς καρδίας ἡμῶν εἰς Ναὸν Θεοῦ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ἐφ᾽ ἡμῶν καὶ πέριξ ἡμῶν· ἐξ αὐτῆς δὲ θὰ ἀπορρεύσῃ ἡ εὐτυχία ἡμῶν. Καθ᾽ ὅσον χρόνον ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης ἦτο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὠβηδ-ἐδώμ, οὗτος ηὐτήχησε καθ᾽ ὅλα. Οὔτε θάνατος συνέβη ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, οὔτε ἀνωμαλία καὶ διχόνοια οἰκογενειακή, Β' Σαμ. Ϛ'. 11 ἀλλ᾽ εἰρήνη, χαρὰ καὶ εὐτυχία ἐβασίλευον παντοῦ. Ἦτο εὐλογημένος εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ γεννήματα τῶν ἀγρῶν αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ Σολομὼν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ᾽ ἣν κατεσκεύασε τὸν ναόν, ἡ δὲ δόξα τοῦ Κυρίου ἐπέλαμψεν ἐπ᾽ αὐτοῦ, ἐδοξάσθη ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ὅλοι οἱ πέριξ λαοὶ ἐδείκνυον φιλίαν καὶ ὑποταγὴν εἰς αὐτόν, ἡ δὲ ἐποχὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁποῖα λοιπὸν ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι μεγαλείτερα ἀποτελέσματα θὰ λάβωσι χώραν ἐν ἡμῖν. Νέα ζωὴ θὰ λάβῃ χώραν ἐν ἡμῖν· «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον τὰ πάντα ἔγιναν νέα». Νέα ζωὴ θὰ λάβῃ χώραν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῶμεν. Αὕτη δὲ ἡ ἐν γένει κατάστασις ἡμῶν θὰ εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἐπιγείου ἡμῶν ζωῆς.

Οἱαιδήποτε τρικυμίαι τοῦ βίου, θλίψεις καὶ δοκιμασίαι, δὲν θὰ δύνανται ποσῶς νὰ ταράξωσι τὸ πλοῖον τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Τοῦτο θὰ εἶναι ἀσάλευτον, ὅπως ἀσάλευτον καὶ ἀνεπηρέαστον ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἀνέμων ἔμεινε καὶ τὸ πλοῖον τῶν Ἀποστόλων ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς Γαλιλαίας, διότι ὁ Κύριος ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ. Μὲ ἄλλας λέξεις τὰ πάθη τῆς σαρκός, αἱ ἁμαρτωλαὶ ἕξεις καὶ κλίσεις καὶ οἱ λοιποὶ ἐχθροὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν θὰ ὑποταχθῶσιν εἰς ἡμᾶς.

Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ βεβαίως εἶναι πανταχοῦ, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀφιερώσει τῆς καρδίας θὰ ἐκδηλωθῇ αὕτη ἐπισήμως ἐν τοῖς λόγοις, τοῖς ἔργοις καὶ τῷ χαρακτῆρι ἡμῶν καὶ θὰ λάβῃ ἐνεργὸν στάσιν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐνισχύουσα καὶ προστατεύουσα ἡμᾶς εἰς τὸν καθ᾽ ἡμέραν ἀγῶνα τοῦ βίου ἡμῶν κατὰ τῆς ἁμαρτίας.

γ΄. Ἀλλὰ διὰ νὰ κατασκευάσωμεν εἰς ναὸν κατάλληλον τὴν καρδίαν ἡμῶν διὰ τὸν Θεὸν ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν τύπον τὸν ὁποῖον Αὐτὸς ὑπέδειξεν εἰς τὸν Μωϋσῆ λέγων· «πρόσεξε νὰ κατασκευάσῃς τὴν σκηνὴν κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα εἰς σέ». Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον κατεσκευάσθη ἡ σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου φιλοξενήσασα τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης, ἀντιπροσωπεύουσαν τὴν θείαν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, καθ᾽ ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον κατεσκεύασεν ὁ Σολομὼν τὸν ναὸν αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφανερώθη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Φέρει δὲ ὁ τύπος οὗτος τρία πράγματα. Πρῶτον τὴν καθαρότητα, ἤτοι «οὐδὲν βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον θέλει εἰσέλθει ἐν αὐτῷ». Δὲν ἐπετρέπετο ἡ εἴσοδος εἰς ἐθνικούς, εἰς λεπροὺς καὶ ἐν γένει τοὺς θεωρουμένους ἀκαθάρτους κατὰ τὸν νόμον. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μεσοτοίχου τοῦ χωρίζοντος τὸν ναὸν ἀπὸ τὸν πρόναον, λέγουσα «οὐδεὶς βέβηλος θέλει περάσει». Κατὰ τὸν τύπον λοιπὸν τοῦτον ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀποτρέψωμεν τὴν εἴσοδον τῆς ἁμαρτίας καὶ πάσης παρεκτροπῆς καὶ παρανομίας εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν, χρησιμοποιοῦντες αὐτὴν ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν Θεόν.

Δεύτερον μέρος τοῦ τύπου ἦσαν αἱ θυσίαι ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐγίνοντο δὲ αὗται διὰ τὰς ἐπὶ σκοπῷ καὶ ἀκουσίως γενομένας παραβάσεις. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἂς θυσιάσωμεν ὅλα τὰ πάθη καὶ τὰς διαφόρους ἁμαρτωλὰς ἕξεις καὶ κλίσεις, αἵτινες κρυφίως καὶ φανερὰ εἰσεχώρησαν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν, ἄνευ ἐξαιρέσεως καὶ δισταγμοῦ. Διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, καθ᾽ ἣν φεισθῶμεν νὰ θυσιάσωμεν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑφ᾽ ἡμῶν θεωρουμένην ἁμαρτίαν, θὰ θυσιασθῶμεν ἡμεῖς καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν ἀντ᾽ αὐτῆς ὑπὸ τῆς Θείας τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης, ὡς ἐθυσιάσθη ὁ Ἀχὰν διὰ μίαν Βαβυλωνικὴν στολὴν τὴν ὁποίαν ἔκλεψεν καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ. Ὅπως ἐθυσιάσθη ὁ Σαοὺλ ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ διὰ τὸν αἰχμαλωτισθέντα Ἀγὰγ βασιλέα τῶν Ἀμαγαλκειτῶν, τὸν ὁποῖον παρέδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ αὐτὸς ἐφείσθη αὐτοῦ.

Τρίτον. Νὰ ἀφιερώσωμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν καθ᾽ ὁλοκληρίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ἦσαν ἀφιερωμένα τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἤτοι τὸ ἱερώτατον μέρος τοῦ ναοῦ ὅπου διέμεινεν ἡ Κιβωτός, καὶ νὰ τηρήσωμεν στενὴν σχέσιν μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα διατηρήσωμεν τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ φλέγον ἐν ἡμῖν,

ἀκμαῖον δὲ καὶ ζωηρὸν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φρόνημα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Ναὸς ἢ καρδία μὴ συμμορφουμένη μὲ τὸν τύπον τοῦτον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, δὲν δύναται νὰ φιλοξενήσῃ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ. Διότι μὴ συμμορφουμένη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς θὰ συμμορφωθῇ μὲ τὸ πεπλανημένον πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν σοφίαν καὶ ἐπιστήμην τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ οὕτω κατασκευαζόμενος ναὸς δύναται νὰ ἔχῃ ὡραιότητα καὶ νὰ ἦναι πολυτελὴς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὑπὸ κοσμικὴν ἔποψιν, ὅπως ἦσαν ὁ Παρθενὼν τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος καὶ οἱ λοιποὶ ναοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀλλ' εἰς τοὺς τοιούτους ναοὺς φιλοξενοῦνται μόνον Ζεύς, Ἀπόλλων, Ἄρης καὶ Ἀφροδίτη οἱ θεοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὰ πάθη τῆς σαρκός, τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν παραλυσίαν. Ὄχι ὅμως καὶ ὁ Θεὸς ὁ ἀληθινός, ὁ Θεὸς τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. «Διότι ποίαν σχέσιν ἔχει ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Βελίαλ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ εἴδωλα;» Ναὸς εἰς τὸν ὁποῖον φιλοξενεῖται ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται νὰ φιλοξενῇ συγχρόνως καὶ τὰ εἴδωλα. Ὅτε οἱ Φιλισταῖοι εἰς πόλεμόν τινα μετὰ τῶν Ἑβραίων ἐκυρίευσαν τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης καὶ ἔβαλον αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Δαγὼν τοῦ θεοῦ αὐτῶν, τὰ εἴδωλα αὐτῶν καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Δαγὼν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σταθῶσιν, ἀλλ' ἔπεσαν καὶ κατασυνετρίφθησαν. Οὕτω λοιπὸν καὶ εἰς τὴν μὴ ἀφιερωμένην καρδίαν ὑπάρχουσι διάφορα εἴδωλα, ἡ φιλαργυρία, ἡ πλεονεξία, ἡ ἠθικὴ χαλάρωσις, ἡ φιληδονία, ὁ συρμὸς τῆς πολυτελείας, ἡ ἄσεμνος περιβολὴ καὶ ὁ ἐπιδεικτικὸς Χριστιανισμός. Ὅταν ὅμως ἀφιερωθῇ αὕτη εἰς τὸν Θεόν, τότε ὅλα αὐτὰ τὰ εἴδωλα ὡς σκιὰ καὶ ὄναρ καταπίπτουσι καὶ ἀφανίζονται.

Ἐπίλογος. Ὁ ἄνθρωπος πλασθεὶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν εἶναι προωρισμένος νὰ ἀποβῇ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ Παῦλος συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους Χριστιανοὺς λέγει, (Α'. Κοριν. 6:19.). «Δὲν εἰξεύρετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Καὶ πάλιν εἰς τὴν δευτέραν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν (Β'. Κορ. 6: 16) «Σεῖς εἶσθε ναὸς Θεοῦ ζῶντος». Ὑπὸ τὴν ἔποψιν λοιπὸν ταύτην ἔχεις, φίλε ἀναγνῶστα, καταστήσει τὴν καρδίαν σου ναὸν τοῦ Θεοῦ ἢ ὄχι; Ἐὰν ὄχι ἕως τώρα, φρόντισε νὰ διορθώσῃς τὸ λάθος σου τοῦτο ἀμέσως, πρὶν ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ παύσῃ νὰ σοὶ παρέχῃ πάντα τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν. Διότι ἔσο βέβαιος ὅτι ἐν ὅσῳ καὶ ἐφ' ὅσον ἀναβάλλεις, ἀντιπράττεις κατὰ τοῦ προορισμοῦ σου, ἐργάζεσαι κατὰ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς σου, περιφρονεῖς τὴν χρηστότητα τοῦ πλάστου καὶ δημιουργοῦ σου καὶ παρασκευάζεις εἰς σεαυτὸν ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ δικαιοκρισίας καὶ κόλασιν αἰώνιον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Ἐὰν ὅμως κατέστησας αὐτὴν ναόν, ἔσο ἥσυχος καὶ βέβαιος ὅτι ἐξησφάλισας τὴν σωτηρίαν καὶ εὐτυχίαν σου ἔν τε τῇ παρούσῃ καὶ τῇ μελλούσῃ ζωῇ· Θὰ σφραγισθῇς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ νέον αὐτοῦ ὄνομα, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ θὰ λάμψῃ ἐπὶ τῆς ζωῆς σου καὶ τοῦ χαρακτῆρός σου· Καὶ ὅταν κληθῇς πλησίον του θὰ ἔχῃς ἀφοβίαν καὶ ἀταραξίαν καὶ θὰ ἀκούσῃς

ἀπευθυνομένην πρὸς σὲ τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην φωνήν: «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην εἰς ὑμᾶς βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. «Ματθ. κε' 34.»

Οὕτως ὁ Σολομὼν ᾠκοδόμησεν οἶκον διὰ τὸν Κύριον καὶ συνετέλεσεν αὐτόν.

Γ. Ν. Προυσαεὺς

Ο ΝΙΠΤΗΡ

*Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἡ πρᾶξις ἐκείνη ἡ ἐξόχου ταπεινώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα «ἐγείρεται ἐκ τοῦ Δείπνου καὶ ἐκδύεται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λαβὼν προσόψιον διεζώσθη· ἔπειτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρχισε νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ νὰ σπογγίζῃ μὲ τὸ προσόψιον μὲ τὸ ὁποῖον ἦτο διεζωσμένος (Ἰωάν. ιγ' 4 ἑξ.) Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρᾶξις αὕτη τελειώνει μὲ τὴν ἐξήγησιν «. . . καὶ σεῖς χρεωστεῖτε νὰ νίπτητε τοὺς πόδας ἀλλήλων· διότι παράδειγμα ἔδωκα εἰς ἐσᾶς διὰ νὰ κάμητε σεῖς καθὼς ἐγὼ ἔκαμον εἰς ἐσᾶς», καὶ ἐμορφώθη εἴς τινας ἡ παράδοξος ἀντίληψις ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα μίαν ῥητὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου περὶ μιᾶς προσθέτου καὶ ἀναγκαίας **τελετῆς** ἱδρυθείσης παρ' Αὐτοῦ καὶ ἐπιβεβλημένης εἰς ὅλους τοὺς ἀληθεῖς μαθητὰς **Αὐτοῦ**, παρεκλήθην δὲ παρά τινος τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἀστέρος» νὰ γράψω ὀλίγας λέξεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, θὰ προσπαθήσω νὰ τὸ πραγματευθῶ ἐν ὀλίγοις.*

Ἡ ἁπλῆ καὶ ἀβίαστος ἀνάγνωσις τῆς περικοπῆς ἐξηγεῖ τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Κυρίου καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ἀρχίζει ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τὴν παρατήρησιν: «ἀφοῦ ἔγεινε δεῖπνον, ὁ δὲ διάβολος εἶχεν ἤδη βάλει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰούδα Σίμωνος τοῦ Ἰσκαριώτου νὰ παραδώσῃ αὐτόν, ἐξεύρων ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ***ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει****, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου κτλ.» Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι σημαντικὴ πρὸς κατανόησιν τῆς πράξεως. Ἐν πρώτοις τὸ «δείπνου γενομένου» δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι* ***εἶχε τελειώσει*** *τὸ δεῖπνον· κατωτέρω γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν, ἔτι ἀνακεκλιμένων, καὶ ἐν τέλει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐμβάψας τὸ ψωμίον δίδει εἰς τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην· ὥστε δύναται κάλλιστα νὰ σημαίνῃ* ***«ὅτι ἔγεινεν ἕτοιμον τὸ δεῖπνον»****· τὸ δὲ νίψιμον τῶν ποδῶν ἦτο ἁπλούστατα μία ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐβάδιζον οἱ ἀρχαῖοι, μεταχειριζόμενοι πέδιλα ἀνοικτὰ χωρὶς τῶν σημερινῶν περιποδίων (καλτσῶν), καὶ φυσικῶς οἱ πόδες των ἐν τέλει τῆς ἡμέρας εἶχον ἀνάγκην νιψίματος, ἵνα διατηρηθῶσι καθαρὰ τὰ στρώματα καὶ σκεπάσματα τῆς κλίνης. Βεβαίως τοῦτο ἔδει νὰ γείνῃ πρὶν ἢ ἀνακλιθῶσιν εἰς τὸ δεῖπνον, ὡς ἐγίνετο πάντοτε· ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν οὐδεὶς τῶν μαθητῶν ἠθέλησε νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ ἡ*

πρὸ ὀλίγου γενομένη φιλονεικία αὐτῶν εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ «τίς αὐτῶν νομίζεται ὅτι εἶναι μεγαλείτερος» (Λουκ. κβ' 24). Ἰδοὺ λοιπὸν ἔργον παραμεληθὲν ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφάνου στάσεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαθητῶν. Παρέρχονται αἱ στιγμαί, ἀνακλίνονται διὰ τὸ φαγητόν, καὶ ἐγείρεται ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ δείπνου, ἐκ τῆς θέσεώς του εἰς τὸ δεῖπνον, ὡς θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς «σηκώνεται ἀπὸ τὸ τραπέζι», ἵνα ἐκτελέσῃ τὸ παραμεληθὲν ἔργον· ἀλλ' ἐγείρεται **ἐξεύρων ὅτι πάντα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας**· ἐγείρεται **ἐξεύρων ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει**· ἐγείρεται **ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τοῦ ὕψους τῆς θέσεως Αὐτοῦ καὶ δόξης**. Ἐκεῖνοι ἀποφεύγουν τὸ ἔργον ὡς ὑποβιβάζον δῆθεν αὐτοὺς εἰς θέσιν ὑποδεεστέραν, ἐνῷ καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν **οὐδέν**. Αὐτὸς ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς θέσεως καὶ ἐξουσίας Του κύπτει τόσον χαμηλά. Καὶ περιγράφει ἐν λεπτομερείᾳ τὸ ἔργον ὁ Εὐαγγελιστής: πῶς ἔβαλεν ὕδωρ εἰς τὸν **νιπτῆρα**· πῶς ἤρχισε νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ νὰ σπογγίζῃ αὐτοὺς μὲ τὸ προσόψιον. Ἔκαμε δηλαδὴ τὴν ὑπηρεσίαν **τελείως** καὶ **πραγματικῶς** ὥς τις ταπεινὸς ὑπηρέτης. Ἐν τέλει δὲ ἐξηγεῖ Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τὴν πρᾶξίν Του: «Σεῖς μὲ φωνάζετε· Ὁ διδάσκαλος· καὶ ὁ Κύριος· καὶ καλῶς λέγετε, διότι **εἶμαι**. Ἐὰν λοιπὸν Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος σᾶς ἔνιψα τοὺς πόδας, καὶ σεῖς χρεωστεῖτε νὰ νίπτητε τοὺς πόδας ἀλλήλων· διότι παράδειγμα ἔδωκα εἰς ἐσᾶς διὰ νὰ κάμητε καὶ σεῖς καθὼς ἐγὼ ἔκαμον εἰς ἐσᾶς: Τίνες εἶσθε σεῖς καὶ τίς εἶμαι Ἐγώ; Σεῖς μαθηταί, **Ἐγὼ διδάσκαλος**. Σεῖς δοῦλοι, Ἐγὼ Κύριος· καὶ ὅμως ἐταπεινώθην ἐνώπιόν σας καὶ ἔλαβον τὴν ἐσχάτην θέσιν καὶ σᾶς ὑπηρέτησα. Σεῖς φιλονεικεῖτε, τίς μεταξύ σας νομίζεται ὅτι εἶναι μεγαλείτερος. Ἐγὼ σᾶς δεικνύω ἐμπράκτως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοτε προφορικῶς σᾶς εἶπον (Ματθ. κ' 20—27) ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἦναι μέγας μεταξύ σας, πρέπει νὰ γείνῃ ὁ μικρότερος· καθὼς Ἐγὼ εἶμαι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ ὑπηρετῶν (Λουκ. κβ' 24—27). Καθὼς λοιπὸν Ἐγὼ ἐταπεινώθην ἐνώπιόν σας καὶ ἔλαβον τὴν ἐσχάτην θέσιν, οὕτως ἕκαστος ὑμῶν ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ τὴν κατωτάτην θέσιν ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· διότι αὐτὸ τὸ **παράδειγμα** σᾶς ἔδωκα Ἐγώ».

Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδασκε κατὰ τρεῖς τρόπους· πρῶτον διὰ τοῦ λόγου ὡς πᾶς ἄλλος διδάσκαλος· δεύτερον διὰ τοῦ παραδείγματος, εἰς τὸ ὁποῖον ὀλίγιστοι διδάσκαλοι μιμοῦνται Αὐτόν· τρίτον διὰ παραβολῶν λέγων τε καὶ πράττων. Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἔχομεν ἐμφανιζομένους καὶ τοὺς τρεῖς τρόπους. Ἐδίδαξεν ἐξηγήσας τὴν σημασίαν τῆς πράξεώς Του. Τὴν διδασκαλίαν Αὐτοῦ ἐσαφήνισε τὸ ἔμπρακτον Αὐτοῦ παράδειγμα τῆς ταπεινώσεως. Προσέτι δὲ ἔθηκεν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν τότε καὶ πάντων τῶν ὀπαδῶν Του ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, καὶ μίαν πολύτιμον παραβολήν: ὅτι καθὼς ὁ λελουμένος δὲν ἔχει χρείαν ἐκ νέου νὰ λουσθῇ, ἔχει ὅμως ἀνάγκην νὰ πλύνῃ τοὺς ἐσκονισμένους πόδας του, οὕτω καὶ ἡ ἀναγεγεννημένη ψυχὴ εἶναι μὲν καθαρὰ καὶ συγκεχωρημένη, ἀλλὰ καθ' ὅσον διέρχεται τὸν ἄθλιον τοῦτον καὶ πλήρη πειρασμῶν καὶ παγίδων κόσμον προσλαμβάνει ἀκουσίως ἀκαθαρσίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας πάλιν ὁ Σωτὴρ εἶναι ἀνάγκη νὰ νίψῃ αὐτήν· διότι «**ἐὰν περιπατῶμεν ἐν τῷ φωτὶ καθὼς Αὐτὸς εἶναι ἐν τῷ φωτί**, ἔχομεν κοινωνίαν μετ' ἀλλήλων, καὶ **τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς**

ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Ἰωάν. Α' α' 7). Ὅτι ἐν τῇ πράξει τοῦ Κυρίου ὑπῆρχε καὶ ἡ τοιαύτη παραβολὴ γίνεται κατάδηλον, ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ἣν δίδει πρὸς τὸν ἀποσυρόμενον Πέτρον: «Ἐὰν δὲν σὲ νίψω, δὲν ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ». Ἐκ τῆς παραβολικῆς δὲ ταύτης ἐφαρμογῆς τῆς πράξεως τοῦ Κυρίου λαμβάνομεν ἓν πρόσθετον ἀλλ' ἀναγκαῖον μάθημα, ὅτι ὀφείλομεν νὰ ὦμεν πρὸς ἀλλήλους συγχωρητικοὶ καὶ συγκαταβατικοί, καὶ νὰ θέλωμεν νὰ νίπτωμεν ἀλλήλων τοὺς πόδας συγχωροῦντες καὶ παραβλέποντες πᾶσαν πραγματικὴν ἀφορμὴν παραπόνων καὶ δυσαρεσκειῶν.

Ἐὰν λοιπὸν ἐνστερνισθῶμεν τὴν διπλῆν ταύτην ἐκ τοῦ «Νιπτῆρος» διδασκαλίαν, ἤτοι πρῶτον μὲν νὰ δεχώμεθα νὰ λαμβάνωμεν ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐσχάτην θέσιν, δεύτερον δὲ νὰ παραβλέπωμεν καὶ συγχωρῶμεν πᾶσαν ἀφορμὴν προσωπικῆς δυσαρεσκείας, θὰ ἔχωμεν πᾶσαν τὴν ὠφέλειαν, ἣν δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν, ὡς ἐκτελέσαντες πλήρως τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος.

Ἀλλὰ θὰ εἴπῃ τις: Τί πειράζει νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῆς πράξεως ταύτης ἐν πάσῃ συνάξει τῶν Χριστιανῶν, ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου ὡς μίαν εἰσαγωγικὴν καὶ βοηθητικὴν τελετήν; Πειράζει, καὶ πολὺ μάλιστα· διότι οὕτως ἐπολλαπλασιάσθησαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας αἱ τελεταὶ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ σύμβολα τῆς θρησκείας. Πειράζει, διότι ὑπάρχει μία λίαν σοβαρὰ διακήρυξις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ πρὸς Κορινθ. Β' γ' 6, ὅτι **«τὸ γράμμα θανατώνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ»·** *καὶ πᾶς ὅστις προσηλοῦται εἰς τὸ γράμμα καὶ εἰς τὸν τύπον εἶναι καταδεδικασμένος νὰ δρέψῃ ὡς καρπὸν πνευματικὴν ζημίαν· καθ' ὅσον αὐτὸς οὗτος ὁ τύπος θὰ ἀπονεκρώσῃ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρχουσαν εὐσέβειαν.*

Ἡ τελετὴ τοῦ Νιπτῆρος διετηρήθη μεταξύ τινων, ὡς ἐνιαύσιος ἀναπαράστασις τῆς πράξεως τοῦ Κυρίου. Οὕτως οἱ Γρηγοριανοὶ Ἀρμένιοι κατὰ πᾶσαν «Μεγάλην Πέμπτην», ἐὰν παρευρίσκηται Ἐπίσκοπος, ἔχουσι τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Νιπτῆρος, ὅτε ὁ Ἐπίσκοπος γονατίζει ἐπὶ πολυτελοῦς προσκεφαλαίου ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ὅστις καθήμενος ἐπὶ ἁπλοῦ καθίσματος τείνει αὐτῷ γυμνὸν τὸν δεξιὸν πόδα (ἐπιμελῶς ἐκ τῶν προτέρων πεπλυμένον), ὁ δὲ Ἐπίσκοπος λαμβάνων διὰ τοῦ δακτύλου ὕδωρ ἐξ ἀργυροῦ λεκανιδίου ποιεῖ ἐπὶ τοῦ ποδὸς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εὐλογῶν αὐτὸν καὶ ἐπιλέγων εὐχάς τινας· ὁ ἱερεὺς ἐγείρεται, τὴν δὲ θέσιν αὐτοῦ λαμβάνει ἄλλος ἱερεύς, ἐὰν ὑπάρχῃ. Ὁ προτελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκῖσκος ὁ Β' κατὰ πᾶσαν «Μεγάλην Πέμπτην» ἐδέχετο ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐτοῦ δώδεκα ἐπαίτας, τοὺς ὁποίους οἱ θεράποντες αὐτοῦ ἀνεύρισκον καὶ προσῆγον, ἐπιμελῶς αὐτοὺς ἐκ τῶν προτέρων καθαρίσαντες, αὐτῶν δὲ τοὺς πόδας ἔνιπτεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐλπίζων ὅτι οὕτως ἐξετέλει τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τοιαύτας παρῳδίας ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἡ προσκόλλησις εἰς τὸ γράμμα, τὸ ὁποῖον ἀποκτείνει καὶ ἡ παραμέλησις τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ.

Ξ. Π. Μόσχου

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

ὑπὸ ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΤΡΕΝΤΣ (Richard Trench)

Κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.

(συνέχεια)

Λ'.

(*Ἰωάν. κα'.*).

Ἡ δευτέρα θαυματουργικὴ ἄγρα ἰχθύων ἔλαβε χώραν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, περιγράφεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ὡς ἑξῆς:

«***Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς μαθητάς, ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως***».

Δὲν εἶναι τυχαία ἡ ἐδῶ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ Ἰωάννην, χρῆσις τοῦ ***ἐφάνη*** καὶ ***ἐφανέρωσεν ἑαυτόν,*** ἀντὶ τοῦ ***εἶδον οἱ μαθηταί.*** Ὡς παρατηρεῖ ὁ Χρυσόστομος(1), τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲν ἦτον ὁρατόν, εἰμὴ ὅταν ἐκεῖνος τὸ καθίστα ὁρατόν, δι' εἰδικῆς ἐνεργείας τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Ἦτο σῶμα πνευματικόν, μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὰς γνωστὰς συνθήκας τῆς ὕλης. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἐμφανισθέντων εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπουρανίων σωμάτων (Λουκ. κδ' 34. Πράξ. ιγ' 30. Α' Κορ. ιε' 5, 6, 7, 8· Κριταὶ ς', 12· ιγ', 3, 10, 21· Ματθ. ιζ' 3· Λουκ α', 11· κδ', 43· Πράξ. ϐ' 3· ζ ', 2· ις', 9· κς', 16).

Ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἐγένετο τοιαύτη ἐμφάνισις εἰς ἐκλεκτὴν ὁμάδα τῶν κορυφαίων ἀποστόλων.

«***Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Λέγει πρὸς αὐτοὺς Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω νὰ ἀλιεύσω· λέγουσι πρὸς αὐτόν. Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς μετὰ σοῦ». Ἰωάν. κα' 2-3.***

Δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῶσιν οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου ὡς δήλωσις τῆς ἀπογοητεύσεώς του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀγαπητοῦ Διδασκάλου αὐτῶν καὶ τῆς ἀποφάσεώς του ὅπως παραιτηθῇ τοῦ εὐαγγελιστικοῦ ἔργου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἀσκηθῆ. Τοὐναντίον ἡ δήλωσις αὕτη ἐπιβεβαιοῖ τὴν συνήθειαν, ἥτις ἐπεκράτει παρ' Ἑβραίοις, νὰ ἦναι ἕκαστος διδάσκαλος κάτοχος καὶ μιᾶς τέχνης, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ δύναται νὰ καταφεύγῃ ἐν ἀνάγκῃ, χωρὶς νὰ γίνηται βάρος εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως βλέπομεν τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐργαζόμενον ὡς σκηνοποιὸν πρὸς αὐτοσυντήρησιν, ἐνῷ εὐηγγελίζετο διαφόρους ἐκκλησίας. Ἦτο προσέτι καὶ τὸ «ὑπάγω νὰ ἀλιεύσω» πρόσκλησις πρὸς τοὺς λοιποὺς μαθητάς, τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθησαν, εἰσελθόντες μετὰ τοῦ Πέτρου εἰς τὸ πλοιάριον αὐτοῦ.

(1) «Ἐν τῷ εἰπεῖν *ἐφανέρωσεν ἑαυτόν,* τοῦτο δηλοῖ, ὅτι εἰ μὴ ἤθελε καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ συγκατάβασιν ἐφανέρωνεν, οὐχ ὡρᾶτο, τοῦ σώματος ὄντος ἀφθάρτου».

Ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ κατ᾽ ἐκείνην τὴν νύκτα δὲν ἐπίασαν οὐδέν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν χαραυγὴν ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, δὲν ἐγνώρισαν αὐτόν, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ ὅταν τοὺς προσεφώνησε ***Παιδία***, οὔτε ὅταν ἠρώτησεν ἂν ἔχωσι φαγητὸν (ἴδε καὶ Ἰωάν. κ΄, 4, 5).

«Ἀφοῦ δὲ ἔγεινεν ἤδη πρωΐ, ἐστάθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· δὲν ἐγνώρισαν ὅμως οἱ μαθηταὶ ὅτι εἶναι ὁ Ἰησοῦς. Λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, Παιδία μήπως ἔχετέ τι προσφάγιον; Ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν, Οὐχί. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, Ρίψατε τὸ δίκτυον εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου καὶ θέλετε εὕρει. Ἔρριψαν λοιπὸν καὶ δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ σύρωσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων».

Ἐνῷ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἦτο ὅστις ἐλάλει αὐτοῖς, ἤδη, τὸ ἐπιτελεσθὲν θαῦμα τὸν ἀποκαλύπτει εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν βαθύτερον ὅλων τῶν μαθητῶν σκεπτόμενον, ὅστις λέγει πρὸς τὸν Πέτρον «Ὁ Κύριος εἶναι». Ὅτι ἦτο αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὴν περίφρασιν, ἣν μεταχερίζεται γράφων «***Λέγει λοιπὸν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ὁ Κύριος εἶναι***».

Ὁ δὲ Σίμων Πέτρος, ἀκούσας ὅτι εἶναι ὁ Κύριος, ἐζώσθη τὸ ἐπένδυμα διότι ἦτο γυμνός (1) ***καὶ ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.***

Ὁ αὐθόρμητος εἰς τὰς ἀποφάσεις, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του Πέτρος δὲν συγκρατεῖται, ἀλλὰ ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως μίαν στιγμὴν ἀρχήτερον φθάσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγαπητοῦ Διδασκάλου. Δὲν περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀλλὰ κολυμβῶν καὶ πατῶν εἰς τὰ ρηχὰ πλέον διήνυσε τὸ μικρὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον τὸν ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν ξηράν. Τὸ «γυμνός», ἐνταῦθα, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ***διεζώσθη τὸν ἐπενδύτην*** πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὢν ἀνασκουμβωμένος «διὰ τὴν ἐργασίαν», «ἄζωστος», ἤδη συγκρατεῖ(2) διὰ τῆς ζώνης τὸν ἐπενδύτην του, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐμποδίζῃ κολυμβῶντα.

Οἱ λοιποὶ μαθηταὶ ἠκολούθησαν, σύροντες τὸ δίκτυον, τὸ ὁποῖον, ἐπιβεβαρημένον ὑπὸ τῆς θαυματουργικῆς ἄγρας, μόλις ἤρχετο.

---

(1) Ὅτι ἡ λέξις «γυμνὸς» δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνηται πάντοτε ἐν τῇ κυριολεξίᾳ αὐτῆς, μαρτυροῦν πολλὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὁ Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν γεωργὸν νὰ ἦναι γυμνὸς ὅταν ἐργάζηται. Ὁ Κιγκινάτος εὑρέθη «γυμνὸς» ἀροτριῶν, ὅτε ἐκλήθη εἰς τὴν δικτατορίαν τῆς Ρώμης, ἔστειλε δὲ καὶ ἔφερε τὴν τήβεννόν του, διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιον τῆς Συγκλήτου. Ὁ Πλούταρχος λέγει περὶ τοῦ Φωκίωνος ὅτι ὁσάκις εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐξοχὴν ἢ μὲ τὸν στρατόν, «ἀνυπόδητος ἐβάδιζε καὶ γυμνός»· ἡ δὲ παρ᾽ Εὐσεβίῳ ἐπομένη φράσις «ἤμην γυμνὸς ἐν τῷ λινῷ ἐνδύματι,» σαφῶς δεικνύει ὅτι γυμνὸς ἐλέγετο ὁ φέρων μόνον τὸ ἐσωτερικὸν ἔνδυμα, τὸν χιτῶνα. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ φεράμενον, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἐπεδείκνυον «γυμνὰς» τὰς παρθένους αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ξένων. Ὁμοίας δὲ ἑρμηνείας πρέπει νὰ τύχωσι καὶ τὰ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «γυμνὸς» ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς βωμολόχα σκώμματα ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων (Α΄ Σαμ. ιθ΄, 24· Ἡσαΐας, κ΄, 3).

(2) Ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίττεται τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο χαρακτήρων ἐν τῇ πράξει ἑκατέρου «Ὡς διέγνωσαν αὐτόν, πάλιν τὰ ἰδιώματα τῶν οἰκείων ἐπιδείκνυνται τρόπων οἱ μαθηταὶ Πέτρος καὶ Ἰωάννης· ὁ μὲν γὰρ θερμότερος, ὁ δὲ ὑψηλότερος ἦν· καὶ ὁ μὲν ὀξύτερος, ὁ δὲ διορατικώτερος».

Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ ἦλθον μὲ τὸ πλοιάριον, διότι δὲν ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ἕως διακοσίους πήχεις ἀπέχοντες, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.

Καθὼς λοιπὸν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.

Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, Φέρετε ἐκ τῶν ὀψαρίων τὰ ὁποῖα ἐπιάσατε τώρα.

Ἀνέβη ὁ Σίμων Πέτρος καὶ ἔσυρε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, γέμον ἰχθύων μεγάλων, ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· Καὶ ἐνῷ ἦσαν τόσοι, δὲν ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἔλθετε, προγευματίσατε. Οὐδεὶς ὅμως τῶν μαθητῶν ἐτόλμησε νὰ ἐξετάσῃ αὐτόν, Σὺ τίς εἶσαι; ἐξεύροντες ὅτι εἶναι ὁ Κύριος».

Τὸ ἀπροσδόκητον τῆς παρουσίας Αὐτοῦ, τὸ θαῦμα, τοῦ ὁποίου ἦσαν αὐτόπται μάρτυρες, ἡ ἀδιαφιλονείκητος ὑπὸ τῶν αἰσθήσεών των μαρτυρουμένη ὑπόστασις αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἥτις τὸν καθίστα γνωστὸν εἰς αὐτούς, ἐπλήρωσε τὰ πνεύματα αὐτῶν μὲ δέος, ἐμποδίζον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρωτήσωσιν Αὐτὸν ποῖος εἶναι, ὅπως λάβωσιν ἐκ τῶν χειλέων του τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς μαρτυρίας τῶν αἰσθήσεών των.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς σπουδαιοτάτης συνομιλίας μεταξὺ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πέτρου, ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς εἰδικήν τινα ἄποψιν τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἀνωτέρω θαύματος. Δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἡ ἐν τοιαύτῃ λεπτομερείᾳ ἐξιστόρησις τοῦ ἐπεισοδίου ἐνέχει σκοπὸν βαθύτερον καὶ οἰκοδομητικώτερον, ὅτι συμβολίζει σπουδαίαν τινὰ ἀλήθειαν τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος, ἀντὶ νὰ ἐκθέσῃ αὐτὴν ἐν εἴδει διδαχῆς, διακηρύττει δι' ἔργων.

Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος εἶναι ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἑρμηνευτῶν, ὅστις ἐκτενέστερον ἐξέθεσε τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τῆς θαυματουργικῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων, ἂν δὲ καὶ δυνάμεθα νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὡς ἀπολύτως ἐφαρμοσίμους τοὺς συλλογισμούς του εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐπεισοδίου, πρέπει νὰ ἀνομολογήσωμεν, ὅτι ἐν συνόλῳ ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ εἶναι ὀρθή.

Ὁ Αὐγουστῖνος ἀντιπαραβάλλει τὴν δευτέραν ταύτην ἄγραν πρὸς τὴν πρώτην, τὴν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ γενομένην καὶ διαβλέπει ἐν τῇ πρώτῃ, τὴν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, καὶ ὡς μέχρι σήμερον εἶναι. Ἡ τότε δοθεῖσα ἐντολὴ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἵνα ρίψωσι τὰ δίκτυά των, δὲν διελάμβανεν ἂν ἔπρεπε νὰ ρίψωσιν ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ τοῦ πλοίου, ἀλλ' ἀδιακρίτως νὰ ἀνασύρωσιν ἐκ τῆς θαλάσσης τοὺς ἰχθῦς. Τοῦτο, λέγει, εἰκονίζει τὴν παροῦσαν οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀδιακρίτως καλοὶ καὶ κακοὶ εἰσέρρευσαν εἰς τὴν σύγχρονον Ἐκκλησίαν. Τὰ δίκτυα ἐσχίσθησαν τότε ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἰχθύων, αἱ δὲ σχισμαὶ τί ἄλλο ἐσυμβόλιζον ἢ τὰ σχίσματα καὶ τὰς αἱρέσεις, τὰς ἀναφανείσας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σχεδὸν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τῆς βασικῆς πίστεως οἱ ὀπαδοὶ τούτων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὰ δίκτυα ἀνειλκύσθησαν ἐντὸς τοῦ ἔτι κλυδωνιζομένου πλοίου -τῆς

Ἐκκλησίας—ἥτις καὶ αὐτὴ εὑρίσκεται εἰσέτι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς θυέλλας τοῦ κόσμου. Ἀντιθέτως ἡ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου θαυματουργικὴ ἄγρα συμβολίζει τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς μέλλει νὰ ἦναι μετὰ τὴν γενικὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, πεπληρωμένη ὑπὸ τῆς πολυτίμου συγκομιδῆς ψυχῶν, ἥτις τότε θέλει λαμπρύνει αὐτήν. Ἡ διαταγὴ «ρίψατε τώρα τὰ δίκτυα πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ πλοίου», ἐκφράζει μὲ ἄλλας λέξεις τὸ «Τότε θέλει ὁ Κριτὴς εἴπει πρὸς τοὺς ἐκ δεξιῶν, Ἔλθετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός Μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, τὴν ἡτοιμασμένην δι' ὑμᾶς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Αἱ αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα τότε θέλουσιν ἐκλείψει· οἱ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας θέλουσιν ἀνήκει στερρῶς εἰς ταύτην, ὡς οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἰχθύες τῆς δευτέρας ἄγρας. Τέλος, ὅπως τὰ δίκτυα τότε ἀνεσύρθησαν ἐπὶ τῆς στερεᾶς γῆς, οὕτως ἡ Ἐκκλησία θέλει τοῦ λοιποῦ ἀναπαύεσθαι, ἀσφαλὴς ἐπὶ τῆς ἠρέμου ὄχθης τῆς αἰωνιότητος».

Ποία δὲ ἡ ἔννοια τοῦ γεύματος, τὸ ὁποῖον εὑρῆκαν οἱ μαθηταὶ ἡτοιμασμένον, ὅταν ἔφθασαν κεκοπιακότες εἰς τὴν ξηράν, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον προσεκλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, εἰ μὴ σύμβολον τῆς ἐπουρανίου πανδαισίας, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ αὐτοῦ δοῦλοι θὰ παρακαθήσωσι μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ; Τί δὲ τῆς ἄγρας ταύτης τῆς δευτέρας οἱ ἰχθύες, τοὺς ὁποίους διετάχθησαν οἱ μαθηταὶ νὰ κομίσωσι πρὸς συντέλεσιν τοῦ γεύματος, ἢ αἱ ψυχαί, τὰς ὁποίας διὰ τῶν ἀτομικῶν των ἀγώνων θὰ ἐκέρδιζον πρὸς τὴν Πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ αἵτινες θὰ ἀπετέλουν τὴν δόξαν καὶ τὸν στέφανόν των ἐν Ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ;(1)

* * *

Ἕπεται τώρα συνομιλία τοῦ Κυρίου βαρυσήμαντος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἰδιαίτατα μετὰ τοῦ Πέτρου. Ἡ συνομιλία αὕτη ἐκφύεται οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἄγρας, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν λεπτομερείᾳ, ὡς ***πλαίσιον*** τρόπῳ τινί, τῆς οὐσιαστικῆς ὑποθέσεως. Διὰ τοῦ θαύματος διαπιστώσας εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν πραγματικήν Του ὕπαρξιν, περὶ τῆς ὁποίας τοῦ λοιποῦ οὐδεὶς αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλῃ, καὶ διανοίξας ἐνώπιόν των τὸ μέγεθος τοῦ μέλλοντος ἔργου αὐτῶν, καὶ τὴν βεβαίαν ἀμοιβὴν τῆς πιστῆς αὐτῶν ἐκτελέσεως τούτου, ἤδη φανερώνει εἰς αὐτοὺς τὸν ἕνα καὶ μόνον ὅρον ὑπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἦναι δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἀμοιβῆς αὐτοῦ. Διακηρύττει ὅτι ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν τελεία ἀγάπη, καὶ ἡ ὁλοσχερὴς παραχώρησις καὶ καθιέρωσις τοῦ ἀτόμου, ***ἡ θυσία τοῦ ἐγὼ*** πρὸς τὸν Θεόν, ἀποτελεῖ τὸν ὅρον τοῦτον, ὁλόκληρον δὲ τὸ ἑπόμενον χωρίον εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τούτου, οὕτως ὥστε τὰ δύο τμήματα τοῦ κεφαλαίου συνέχονται στενῶς καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον ἀδιάσπαστον.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγευμάτισαν, λέγει πρὸς τὸν Σίμωνα Πέτρον ὁ Ἰησοῦς, Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με περισσότερον τούτων; τὴν ἄρνησιν αὐτοῦ ὑπαινιτ-

(1) «*Τὸ, Δεῦτε, ἀριστήσατε, αἴνιγμα ἔχει ὁ λόγος, ὅτι μετὰ τοὺς πόνους διαδέξεται τοὺς ἁγίους ἀνάπαυσις καὶ τρυφὴ καὶ ἀπόλαυσις*» (Ἀμμώνιος).

τόμενος καὶ τὴν καύχησίν του ὑπενθυμίζων ὅτι «Καὶ ἂν πάντες σκανδαλισθῶσιν ἐν σοί, ἐγὼ ποτὲ δὲν θέλω σκανδαλισθῇ» (Ματθ. κϛ' 33).

Λέγει πρὸς αὐτόν, Ναί, Κύριε, σὺ ἐξεύρεις ὅτι σὲ ἀγαπῶ. Βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἄλλο ἢ τοῦτο μόνον, δεδομένου ὅτι ἐξ ὅλων τῶν μαθητῶν ἐκεῖνος μόνος εἶχεν ἀπαρνηθῇ τὸν Κύριόν του. Ἤρκει λοιπὸν ἡ μαρτυρία τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ καρδίας, ὅτι τὸν ἠγάπα· περὶ δὲ τῆς καρδίας τῶν ἄλλων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφέρῃ κρίσιν.

Ἡ ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει ταύτῃ τοῦ Πέτρου ὅτι τὸν ἀγαπᾷ, ἀπάντησις τοῦ Κυρίου, ***Βόσκε τὰ ἀρνία μου***, δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ «Ἀφοῦ μὲ ἀγαπᾷς δεῖξον ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην σου βόσκων τὰ ἀρνία μου, τὰ πρόβατά μου», ἀλλὰ μᾶλλον ὑπονοεῖ τὴν πληρεστάτην ἄφεσιν τῆς παρελθούσης πτώσεως, καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Πέτρου εἰς τὸ Ἀποστολικόν του ἀξίωμα, ὡς ποιμένος ψυχῶν. Τρὶς δὲ ἐπαναλαμβάνει ὁ Κύριος τὸ ***Ἀγαπᾷς με; Φιλεῖς με***; ἵνα διὰ τριῶν ἐπισήμων διαβεβαιώσεων τῆς ἀγάπης του, ἐξαλείψει ὁ Ἀπόστολος τὴν τριπλῆν του ἐκείνην ἄρνησιν. (1)

Ἐπὶ τῇ τρίτῃ ἐπαναλείψει τῆς ἐρωτήσεως «Ἀγαπᾷς με;» ὁ Πέτρος περίλυπος διὰ τὸν δισταγμὸν τὸν ὁποῖον ἐμφαίνουν οἱ λόγοι οὗτοι, ποιεῖται ἔκκλησιν εἰς τὴν παγγνωσίαν τοῦ Κυρίου, λέγων, ***«Κύριε, σὺ γνωρίζεις τὰ πάντα· σὺ γνωρίζεις ὅτι σὲ ἀγαπῶ».***

Τότε ***λέγει εἰς αὐτόν***, «***Βόσκε τὰ πρόβατά μου. Ἀληθῶς, ἀληθῶς σοὶ λέγω, ὅτε ἦσο νεώτερος ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς θέλεις ἐκτείνει τὰς χεῖράς σου καὶ ἄλλος θέλει σὲ ζώσει καὶ θέλει σὲ φέρει ὅπου δὲν θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπε σημαίνων μὲ ποῖον θάνατον ἤθελε δοξάσει τὸν Θεόν***».

Τινὲς ἑρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων «ἀρνία» καὶ «πρόβατα», ὡς σκόπιμον διάκρισιν μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν μελλόντων νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ· τὰ ἀρνία ἐκπροσωποῦσι τοὺς ἀρχαρίους, τὰ δὲ πρόβατα τοὺς προκεχωρημένους ἐν τῇ πίστει Χριστιανούς. Ἡ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἑρμηνεία, ἥτις ἐκλαμβάνει τὸ «ἀρνία» ὡς σημαῖνον τοὺς λαϊκούς, καὶ τὸ «πρόβατα» ὡς τὸν κλῆρον, εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένη, ὡς καὶ τὸ ἐκ τούτου πόρισμα, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πέτρου ἐδόθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους Ποντίφικας ἡ γνωστὴ ἐπ' ἀμφοτέρων πνευματικὴ καὶ κοσμικὴ ἐξουσία. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔλεγεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Πέτρον ὡς μέλλοντα ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας «Βόσκε τὰ πρόβατά μου καὶ τοὺς ποιμένας μου».

Ἀλλὰ τὸ ποιμαντορικὸν ἔργον δὲν ἦτο τὸ μόνον ἀναμένον τὸν Πέτρον· μένει ἡ ἐπισφράγισις τῆς καθιερώσεώς αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο—ὁ μαρτυρικὸς θάνατος, ὃν ὑπαινίττεται ὁ Κύριος διὰ τῆς συνεχείας. Ὁμοίως ὑπεδείχθη καὶ εἰς ἄλλους ἐκλεκτοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ τὸ τέλος τῶν ἀγώνων καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς

---

(1) *«Διὰ τῶν τριῶν ἐρωτήσεων καὶ καταθέσεων ἐξαλείφει τὰς τρεῖς φωνὰς τῆς ἀρνήσεως καὶ διὰ λόγων ἐπανορθοῖ τὰ ἐν λόγοις γενόμενα πταίσματα»* (Ἀμμώνιος).

θυσίας των, εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ λ.χ. (γ΄ 25) καὶ εἰς τὸν Παῦλον (Πράξεις κα΄ 11). Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον σαφῶς ἀναφέρονται εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὅστις ἀνέμενε τοῦτον.

Ἀλλ' ἡ πρόρρησις αὕτη τοῦ Κυρίου ἐνέχει καὶ ἔννοιαν συμβολικὴν καὶ διδαχήν: «Ὅτε ἦσο νέος» λέγει εἰς τὸν Πέτρον—ἦσο ἐλεύθερος νὰ ἐργάζεσαι ὑπὲρ ἐμοῦ καθ' ὃν τρόπον ἤθελες, ὅπως σοι ὑπηγόρευσεν ἡ καρδία σου καὶ ἡ ἀμόρφωτος ἀκόμη κρίσις σου. Ὅταν προχωρήσῃς εἰς ἡλικίαν καὶ εἰς πεῖραν, δὲν θὰ ἐκλέγῃς πλέον σὺ τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ ἐργάζεσαι· τὸ ἔργον σου τότε θὰ ἦναι **νὰ ὑποφέρῃς** ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν, πᾶν ὅ,τι ἡ θεία Πρόνοια ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ σέ. Τοιαύτην δὲ ἐξέλιξιν πράγματι παρουσιάζει ὁ βίος πλείστων ἐκλεκτῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. Ὁ χριστιανικὸς ἀγὼν ἀρχίζει ὡς ἀγὼν δράσεως· διὰ πλείστους ὅμως ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων δούλων τοῦ Θεοῦ καταλήγει εἰς ἀγῶνα παθητικόν, ἀγῶνα μαρτυρίου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσονται χάριτες Χριστιανικαί, αἱ ὁποῖαι ἄλλως θὰ ἔμενον εἰς κατάστασιν ἐμβρυϊκήν, νηπιώδη, ἀτροφικήν, χάριτες αἵτινες μόναι ὑπολείπονται, ὅπως τελειοποιήσωσι τὸν Χριστιανικὸν χαρακτῆρα, ὅστις κενωθῇ τοῦ ἐγώ.

Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ μέγας κῆρυξ τῆς μετανοίας, πρὸς τὸν ὁποῖον συρρέει ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων καὶ σύμπασα ἡ Ἰουδαία ἵνα βαπτισθῇ, τελειώνει τὸ στάδιόν τῆς δράσεως ἐν μακρᾷ ἀναμονῇ τοῦ θανάτου, λησμονημένος ἐντὸς τῆς εἱρκτῆς του. Ἡρώδου. Ἀληθῶς εἰς αὐτὸν ἐφαρμόζεται τὸ ρητόν, «Ἀρκεῖ εἰς σὲ ἡ χάρις Μου· διότι ***ἡ δύναμίς μου, ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τελειοῦται.***» (Β΄ Κορ. ιβ΄ 9).

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ τιμώμενος ὑπὸ τῆς Χριστιανωσύνης ἁπάσης, ὁ κῆρυξ καὶ χαλκέντερος συγγραφεύς, ὁ ἄγρυπνος ποιμὴν καὶ ἀμείλικτος κατήγορος τῆς διαφθορᾶς, σύρεται ἐν τῷ γήρατι ἐξόριστος «ἐκεῖ ὅπου δὲν ἤθελε νὰ ὑπάγῃ» καὶ ἐκπνέει ἐκ τῶν κακουχιῶν, θῦμα τοῦ μίσους τῶν ἐν ὑψηλαῖς καθέδραις καθημένων καὶ μάρτυς ὑπερ τῆς ἁγνότητος τοῦ κατὰ Χριστὸν βίου, καὶ τῆς ἀφόβου ἐκτελέσεως τοῦ ποιμαντορικοῦ του καθήκοντος.

«***Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ στραφεὶς ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὅστις καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε Κύριε τίς εἶναι ὁ παραδίδων σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος, λέγει εἰς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει εἰς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν θέλω νὰ μείνῃ ἑωσοῦ ἔλθω, τί πρὸς σέ; σὺ ἀκολούθει μοι.***

Ὁ Ἰωάννης ἐκαλεῖτο εἰς δρόμον ὀλιγώτερον τραχὺ ἐκείνου, ὅστις προεβλέπετο διὰ τὸν Πέτρον. Κατόπιν πολυετοῦς διακονίας ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Κυρίου, ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστέψῃ τετιμημένον καὶ εἰρηνικὸν γῆρας διὰ τοῦ φυσικοῦ θανάτου. Δὲν ἔλειψαν ὅμως καὶ αἱ δοκιμασίαι ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης ὑπηρεσίας—ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐν Πάτμῳ ἐξορία αὐτοῦ, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη εἰς αὐτὸν τὸ ὅραμα τῆς Ἀποκαλύψεως. Δι' οὐδένα ἡ Χριστιανικὴ ὁδὸς δὲν εἶναι ὁδὸς εὐρύχωρος καὶ εὔκολος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός, δι' ἄλλους μὲν παρουσιάζεται μᾶλλον ἀκανθώδης καὶ τραχεῖα, δι' ἄλλους δὲ ὀλιγώτερον, ἀναλόγως τοῦ μέτρου τῶν δυνάμεων ἑκάστου καὶ τῆς χορηγουμένης εἰς ἕκαστον χάριτος. Ἐπι-

τιμᾷ δὲ ὁ Κύριος τὸν Πέτρον ἐρωτῶντα, ἴσως μετά τινος κρυφίας ζηλοτυπίας, ***οὗτος δὲ τί;*** τονίζων τὸ δικαίωμά του νὰ καθορίζῃ τῶν δούλων του τὸ ἔργον, τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὴν ἀμοιβὴν ἑκάστου μέχρι καὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἐν τέλει ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ μοιραίου τέλους—τοῦ θανάτου.

Μίαν τοιαύτην δυνατὴν ἐξήγησιν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ἐπείγεται νὰ ἀποκρούσῃ ὁ Ἰωάννης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Εὐαγγελίου τούτου.

Διεδόθη λοιπὸν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος δὲν ἀποθνήσκει. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν ἀποθνήσκεις, ἀλλ' Ἐὰν θέλω αὐτὸν νὰ μείνῃ ἕωσοῦ ἔλθω, τί πρὸ σέ; Οὗτος εἶναι ὁ μαθητής, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα, καὶ ἐξεύρομεν ὅτι εἶναι ἀληθὴς ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλον τὸ κῦρος τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας λαθραία τις φήμη καὶ πεποίθησις ὅτι αὐτὸς δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἴχνη τῆς δεισιδαίμονος ταύτης πεποιθήσεως ἀποκαλύπτει ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ αὐτὰ τὰ συγγράμματα τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων. Αὐτὸς ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην Ἑρμηνείᾳ του, ἀναφέρει, καίτοι δὲν δίδει πίστιν εἰς αὐτήν, τὴν φήμην ὅτι καὶ μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Ἰωάννου, τὸ ἐπ' αὐτοῦ χῶμα ἐξηκολούθει νὰ πάλλεται ἐλαφρῶς μὲ τὴν ἀναπνοήν του! Ἀπορρίπτει μὲν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης ζῇ, ἀλλὰ θεωρεῖ δυνατὸν ὅτι πρόκειται περὶ διαρκοῦς τινος θαύματος!

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα γενικῆς πίστεως ὅτι ζῇ ὁ «Πρεσβύτερος Ἰωάννης» εἰσέτι ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ. Καὶ μέχρι τοῦ ΙϚ' αἰῶνος ὑπῆρξαν φανατικοὶ ἀναμένοντες τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰωάννου ὅπως ἐκκαθαρίσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὰς πλάνας καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῶν λειτουργῶν αὐτῆς.

Η "ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ"

Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τελευταίως ἀνέγνωμεν τὴν ἑξῆς ἐκ Λονδίνου ἀνταπόκρισιν:

Ἡ ἐνταῦθα σύντομος παρουσία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀνδρούτσου ἔπεισεν ἀνεπιφυλάκτως ὅλους τοὺς Ἄγγλους θεολόγους, ὅτι διὰ τὴν ἐπιδιωκομένην ἑκατέρωθεν ὑπό τινων ἕνωσιν τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε θεμελιῶδες κώλυμα, τὸ ὁποῖον τόσον εὐκρινῶς καὶ σαφῶς ἐξήγησεν ὁ Ἕλλην καθηγητής, ὅστις κατὰ τ' ἄλλα ἔχει τόσον εὐρείας περὶ πάντων τῶν ζητημάτων καὶ προηγμένας ἀντιλήψεις. Τὸ κώλυμα τοῦτο εἶναι τὸ δόγμα. Ἡ ὀρθοδοξία δέχεται τὸ δόγμα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Ἡ ἀγγλικανικὴ ἐξαρτᾷ τοὐναντίον τὴν ἀντίληψιν περὶ δόγματος ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν ἑκάστου ἀτόμου συναίσθημα. Τοῦτο ἐτόνισεν ὁ κ. Ἀνδροῦτσος εὐθὺς ἅμα τῇ πρώτῃ ἐν Λονδίνῳ συναντήσει του μὲ τοὺς Ἄγγλους θεολόγους, εἰς

τοὺς ὁποίους ὑπεδήλωσεν ὅτι, τό γε νῦν ἔχον, μόνον ἠθικὴ ἕνωσις (intercommunion) καὶ προσέγγισις τῶν δύο ἐκκλησιῶν εἶναι δυνατή. Τὴν ἄποψίν του δὲ ταύτην ἐξήγησεν εὐρύτερον εἰς τὴν ἐν Ὀξφόδῃ συνδιάσκεψιν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἄγγλων θεολόγων καὶ φιλοσόφων ἤκουσαν μὲ τόσην προσοχήν, ἐνδιαφέρον καὶ ἀληθῆ σεβασμὸν τὸν Ἕλληνα σοφόν. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Κάντερμπουρυ συνάντησιν καὶ τὴν ὑπὲρ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν παραταθεῖσαν συνομιλίαν δὲν ἐθίγη ποσῶς τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως, περιεστράφη δὲ ἡ συζήτησις εἰς πλεῖστα ἄλλα γενικὰ θέματα.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἠσχολήθημεν μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὴν ἕνωσιν ταύτην ἐθεωρήσαμεν ἀνέκαθεν ὡς ***χίμαιραν,*** τὴν δὲ προσπάθειαν πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς μωρὰν καὶ ἕωλον, ἐλέγχουσαν βαθεῖαν ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων. Πλὴν ἐξ ὅλων τῶν θεολόγων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς μάνδρας μόνος ὁ καθηγητὴς κ. Ἀνδροῦτσος, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἔσχε τὴν διορατικότητα, εἰλικρίνειαν καὶ παρρησίαν νὰ τονίσῃ τὸ ἀδύνατον τῆς ἑνώσεως ταύτης, διὰ λόγους δογματικούς.

Ἔχομεν ὅμως καθῆκον νὰ ἀντικρούσωμεν τὴν διάκρισιν, ἣν ποιεῖται ἀνωτέρω ὁ κ. Ἀνδροῦτσος, μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς (ἄρα καὶ τῆς Διαμαρτυρομένης ἐν γένει) Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψιν περὶ δόγματος.

Ἡ διάκρισις αὕτη δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ πράγματα καὶ ἀδικεῖ τὴν φήμην τοῦ κ. Ἀνδρούτσου ὡς θεολόγου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἴσως ἤθελε νὰ εἴπῃ, ἦτο ὄχι ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία «ἐξαρτᾷ τὴν ἀντίληψιν περὶ δόγματος ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν ἑκάστου ἀτόμου συναίσθημα», ἀλλὰ ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ὡς καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς ἐν γένει, ***ἀναγνωρίζει εἰς ἕκαστον Χριστιανὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἐρεύνης τῶν Ἱερῶν Γραφῶν*** καὶ τῆς ἐκεῖθεν μορφώσεως τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων.

Ἡ Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία συχνάκις κατηγορεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Παπικῶν θεολόγων ὡς κατατετμημένη εἰς πολυαρίθμους ἀποχρώσεις, ἀλληλοσυγκρουομένας καὶ ἀλληλοσπαρασσομένας. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων ἀποχρώσεων, ὧν αἱ ἀντιλήψεις ἐπὶ ζητημάτων δευτερευόντων καὶ τυπικῶν διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τυπικὸν μέρος, οἱ Ἀγγλικανοὶ διετήρησαν διαφόρους ἐξωτερικοὺς τύπους, οὓς οἱ λοιποὶ Διαμαρτυρόμενοι δὲν διετήρησαν, ἐκ τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκκλ. διοίκησιν, διαφέρουσιν ἐπίσης οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀπ' ἀλλήλων· οἱ μὲν Ἀγγλικανοὶ προέκριναν τὴν διὰ ἐπισκόπων διοίκησιν, οἱ Πρεσβυτερικοὶ τὴν διὰ πρεσβυτέρων, οἱ Ἀνεξάρτητοι τὴν διὰ λαϊκῶν ἐπιτρόπων.

Καὶ πιθανὸν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Προτεσταντισμοῦ νὰ ὑπῆρξαν προστριβαὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἀποχρώσεων ἐπὶ τῶν διαφορῶν τούτων αἵτινες ἐπήγασαν μᾶλλον ἐκ τοπικῶν συνθηκῶν καὶ παραδόσεων καὶ ἐκ διαφορᾶς διοσυγκρασίας ἐθνικῆς καὶ φυλετικῆς. Εὐτυχῶς αἱ τοιαῦται προστριβαὶ πρὸ πολλοῦ ἔχουσιν ἐκλίπει, σήμερον δὲ ἅπασαι αἱ Διαμαρτυρόμεναι ἢ Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι ***συνεργάζονται καὶ συγκοινωνοῦσι ἀλλήλων*** ἐν ἀγαστῇ ὁμονοίᾳ καὶ

ἀγάπῃ, ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ***ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν δογμάτων πᾶσαι εἶναι σύμφωνοι.*** Ἀπόδειξις τῆς συμπνοίας καὶ συνεργασίας ταύτης ὁλοκλήρου τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἔχομεν: α) Τὸν ***Παγκόσμιον Εὐαγγελικὸν Σύνδεσμον***, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1846 ἅπαξ τοῦ ἔτους συγκεντρώνει ἁπάσας τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας τοῦ κόσμου εἰς τὰς συναθροίσεις τῆς Ἑβδομάδος τῶν Συμπροσευχῶν. β) Τὴν ***Παγκοσμίαν Ἕνωσιν τῶν Κυριακῶν Σχολείων***, ἥτις καθορίζει κοινὸν πρόγραμμα διδασκαλίας διὰ τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα πασῶν τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ συγκροτεῖ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν διεθνῆ Συνέδρια πρὸς σύσκεψιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα, ἅτινα ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ θεωροῦνται ὡς τὰ φυτώρια τῶν Ἐκκλησιῶν. γ) Τὴν κίνησιν περὶ τὸ ζήτημα τῆς ***προσεγγίσεως ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν***, ἥτις κίνησις ἐμφανίζεται σήμερον διὰ τῶν σπουδαιοτάτων προσπαθειῶν περὶ τὰ ζητήματα «***Πίστεως καὶ τάξεως***» (Faith and Order) καὶ «***Ζωῆς καὶ Ἐργασίας***» (Life and Work). Ἡ κίνησις αὕτη, εἰς ἣν ἐκλήθησαν καὶ διαρκῶς καλοῦνται νὰ λάβωσι μέρος καὶ ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ὁ Παπισμός, ὀφείλεται ὁλόκληρος εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ***ἡνωμένων Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν.*** Καὶ ὁ μὲν Παπισμός, μὲ τὴν συνήθη αὐτῷ ὑπεροψίαν καὶ ἀδιαλλαξίαν, ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἀρνούμενος τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν κίνησιν ταύτην· ὑπάρχουσιν ὅμως ἐνδείξεις ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἀλαζὼν Παπισμὸς ᾐσθάνθη, κατόπιν τοῦ περυσινοῦ μεγαλοπρεποῦς Συνεδρίου τῆς Στοκχόλμης, ***τὴν ἀπομόνωσίν του*** καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἂν τῷ συμφέρῃ ἡ ἀπομόνωσις αὕτη. Ἡ δὲ Ὀρθοδοξία, ὀρθώτερον καὶ Χριστιανικώτερον σκεπτομένη, ἔσπευσε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Προτεσταντισμοῦ πρὸς σύσκεψιν καὶ συνεργασίαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ εἶναι κοινὸν εἰς πάσας τὰς Χριστεπωνύμους Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι πανθομολογούμενον ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ᾐσθάνθη οὐκ ὀλίγην πνευματικὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς συνεργασίας ταύτης, καὶ οὐδαμοῦ εὗρε τόσον ἐγκάρδιον καὶ ἀδελφικὴν ἀτμόσφαιραν, ὅσον ἐν τῷ Προτεσταντικῷ τούτῳ περιβάλλοντι.

Καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἔχομεν τὰς ὡς ἄνω ἁπτὰς ἀποδείξεις τῆς ***οὐσιαστικῆς ἑνότητος*** πασῶν τῶν Διαμαρτυρομένων ἀποχρώσεων, ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐπὶ ***ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν δογμάτων πᾶσαι αἱ Διαμαρτυρόμεναι Ἐκκλησίαι εἶναι ἀπολύτως σύμφωνοι.*** Καὶ δὴ ὁλόκληρος ὁ Προτεσταντισμὸς δέχεται καὶ θεωρεῖ τὰς ***θεοπνεύστους Γραφὰς*** τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης ὡς τὸν μόνον ἀλάνθαστον καὶ ἀνέκκλητον ***κανόνα πίστεως καὶ γνώμονα Χριστιανικῆς ζωῆς***, τὴν δὲ ἐκκλησιαστικὴν Παράδοσιν, ἤτοι τὰς ἀποφάσεις τῶν πρώτων Οἰκουμ. Συνόδων καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, παραδέχεται μόνον ἐφ' ὅσον αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὰς Γραφάς. Πρεσβεύει, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ἀποκάλυψις τοῦ Θείου θελήματος, πρὸς φωτισμόν, καὶ ὁδηγίαν παντὸς ἀνθρώπου πρὸς τὴν σωτηρίαν, καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ ἦναι προσιτὴ εἰς πάντα ἄνθρωπον, δικαιούμενον συνεπῶς νὰ τὴν μελετᾷ καὶ νὰ τὴν ἐννοῇ ***κατὰ πλήρη ἐλευθερίαν πνεύματος καὶ συνειδήσεως.*** Ἐκ δὲ τῆς χρήσεως ἣν ὁ ἄνθρωπος θὰ κάμῃ τῆς ἐλευθερίας ταύτης, ἐξαρτᾶται ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν διανοητικότητα τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει ἡ αὐτὴ

ἄπειρος ποικιλία, ἥτις ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ὑλικὴν φύσιν, μοιραίως ὑπάρχει καὶ ***ποικιλία θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων*** ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἐλευθερία. Εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δένδρον μήπως ὑπάρχουν δύο κλάδοι ἢ δύο φύλλα ἐντελῶς ὅμοια πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ μέγεθος, τὸ χρῶμα, τὰς ἀναλογίας, καὶ τὸ σχῆμα; Καὶ ἂν ἡ ἄψυχος φύσις ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ μὲ τὴν ἄπειρον ταύτην ποικιλίαν, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κάλλος καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, πῶς θέλετε τὸ ὕψιστον καὶ εὐγενέστατον πλάσμα τοῦ Θεοῦ—ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια—νὰ στερῆται τοῦ προνομίου τούτου;

Ἡ ποικιλία λοιπὸν τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων ἐντὸς τῆς Διαμαρτυρομένης ἢ Εὐαγγελικῆς μάνδρας ἐπὶ τῶν δευτερευόντων ζητημάτων εἶναι σημεῖον ***ζωῆς καὶ ὑγιείας πνευματικῆς***· δὲν εἶναι κατάτμησις, ἀλλὰ ***ζωτικότης*** καὶ ***δύναμις***.

Οὐδεὶς ὅμως κλάδος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι τόσον αὐστηρός, ὅσον ὁ Προτεσταντισμός, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ τί πιστεύει καὶ πῶς ζῇ ἕκαστον μέλος τῶν ἐκκλησιῶν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν τήρησιν τῶν μεγάλων θεμελιωδῶν δογμάτων τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Πάντες δὲ οἱ κλάδοι τοῦ Προτεσταντισμοῦ εἶναι σύμφωνοι εἰς τὴν ***ἀπόκρουσιν δογμάτων τινῶν*** τῆς Ὀρθοδόξου καὶ Παπικῆς Ἐκκλησίας. Τοιαῦτα δόγματα εἶναι τὸ τῆς Μετουσιώσεως, τὸ τῆς μεσιτείας τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἁγίων, τὸ τῆς μετὰ θάνατον συγχωρήσεως, τὸ τῆς προσκυνήσεως εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων κτλ. Ἐπὶ τῶν δογμάτων τούτων οὐδεμίαν ὑποχώρησιν δύναται νὰ ἀναμένῃ τις ἀπὸ οἱασδήποτε Διαμαρτυρομένης ἢ Εὐαγγελικῆς ἀποχρώσεως. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ***τὸ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον πάσης ἑνώσεως*** οἱουδήποτε κλάδου τοῦ Προτεσταντισμοῦ μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ὄχι, ὡς ὁ κ. Ἀνδροῦτσος ἀποφαίνεται, οἱανδήποτε ἀρρημένη διαφορὰ περὶ τὴν γένεσιν τοῦ δόγματος μεταξὺ Διαμαρτυρομένων καὶ Ὀρθοδόξων.

Ἡ κίνησις περὶ ἑνώσεως τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καλλιεργεῖται ἐντεῦθεν μὲν ὑπὸ Ὀρθοδόξων θεολόγων, οἵτινες μὴ ἐμβαθύνοντες καὶ πολὺ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, φαίνονται πιστεύοντες ὅτι δύναται ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ δογματικὸν μέρος. Ἐκεῖθεν δὲ καλλιεργεῖται ὑπὸ τῶν λεγομένων «***Ἀγγλο-καθολικῶν***», οἵτινες κατ' οὐσίαν παραδέχονται τὰ δόγματα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Παπισμοῦ, ἅτινα ἀποκρούει ὁ Προτεσταντισμός. Οἱ «Ἀγγλοκαθολικοὶ» οὗτοι ἀληθῶς εὑρίσκονται ἀκόμη ἐντὸς τῆς Ἀγγλικῆς μάνδρας, ἐνῷ πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ἐκβληθῇ αὐτῆς, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι δὲν ἔχουσι τὴν εὐσυνειδησίαν νὰ ἀποσπασθῶσιν αὐτῆς. Διότι τὰ 39 ἄρθρα τῆς πίστεως, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ἐπίσημον Ὁμολογίαν τῆς Ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἀπορρίπτουσι τὴν Μετουσίωσιν, τὴν μεσιτείαν τῶν ἁγίων καὶ τὰ ἄλλα δόγματα, ἅτινα οἱ Ἀγγλοκαθολικοὶ ἔχουσιν ἀποδεχθῆ. Ἀλλὰ ὁ Ἀγγλικὸς χαρακτὴρ φύσει εἶναι συντηρητικὸς καὶ βραδέως ἀποφασίζει νὰ προβῇ εἰς ριζικὰ μέτρα. Διὰ τοῦτο ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἡ ἀνοχὴ τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ ἀπέναντι τοῦ Ἀγγλοκαθολικοῦ κινήματος, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον εἰς τὸ κίνημα τοῦτο συμμετέχουσιν ἐπίσκοποί τινες καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς κληρικῶν,

καὶ ἡ ἀποδίωξις αὐτῶν θὰ συνεπήγετο κλονισμόν τινα εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν καὶ κοινωνίαν. Ἡ μεγάλη ὅμως πλειοψηφία τοῦ Ἀγγλικανικοῦ πληρώματος καὶ κλήρου ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἡ ὁλότης σχεδὸν τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἐξακολουθεῖ παραμένουσα πιστὴ εἰς τὰ 39 ἄρθρα, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἀνυπέρβλητον κώλυμα εἰς οἱανδήποτε ἕνωσιν μετὰ τῆς Ὀρθοδοξίας. Μίαν δ' ἡμέραν θὰ ἐκσπάσῃ ἡ διαφωνία τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ πρὸς τὸν Ἀγγλοκαθολικισμὸν καὶ θὰ ἐπέλθῃ ὁ χωρισμός.

Ἂς ἔχωσι ταῦτα ὑπ' ὄψει οἱ Ὀρθόδοξοι ὑπέρμαχοι τῆς ἑνώσεως. Καὶ ἀντὶ νὰ τρέχωσι κατόπιν τῆς χιμαίρας τῆς ἑνώσεως, ἂς ἐργασθῶσι διὰ τὴν ***προσέγγισιν*** καὶ τὴν ***συνεργασίαν*** μεταξὺ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπιτελέσῃ ἓν μέγα βῆμα πρὸς τὴν ποθητὴν ἑνότητα τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος. ***Τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ συνεργασίας εἶναι τὸ οὐσιῶδες.*** Ἡ δὲ τυπικὴ ἕνωσις καὶ ἀφομοίωσις οὐδὲν καλὸν θὰ ἀποφέρῃ, ἐφ' ὅσον λείπει τὸ πνεῦμα τοῦτο. Τοὐναντίον, ὁ τύπος καὶ πάλιν, ὅπως πάντοτε, θὰ φονεύσῃ τὴν οὐσίαν.

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

(συνέχεια)

Οἱ προφῆται.

Ἀμώς. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου, προφήτης Ἀμώς, κάτοικος τῆς Θεκουέ, τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, ἀναφαίνεται κατὰ τὸν 8ον π. Χ. αἰῶνα, προφητεύων ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραήλ. Καταγγέλλει τὴν ἀνομίαν, τὰς ἠθικὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν θρησκευτικὴν κατάπτωσιν τοῦ λαοῦ τούτου, ἅτινα εἶχον κορυφωθῆ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἱεροβοὰμ Β' καὶ προαναγγέλλει τὴν ἐπερχομένην κατ' αὐτοῦ κρίσιν τῆς «Ἡμέρας τοῦ Ἰεχωβᾶ». Αἱ προρρήσεις αὗται κατετάραξαν τὸν ἀρχιερέα τοῦ Βασιλικοῦ Ναοῦ τῆς Βαιθὴλ Ἀμαζίαν, ὅστις διέταξε τὸν Ἀμὼς νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῶν ὁρίων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ νὰ κερδίσῃ τὸν ἄρτον του ἐν τῷ Ἰούδᾳ. Ἀποκρούων τὸν ὑπαινιγμὸν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος μάντεων (δερβίσιδων), ὁ Ἀμὼς διακηρύττει ὅτι δὲν εἶναι «προφήτης», ἀλλὰ ποιμὴν καὶ καλλιεργητὴς συκομορεῶν, καὶ ἑπομένως ὁλικῶς ἀνεξάρτητος, καὶ ὅτι ἐκτελεῖ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις τὸν ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ ποιμνίου, ἵνα ὑπάγῃ νὰ προφητεύσῃ τὴν μέλλουσαν καταστροφὴν τοῦ Ἰσραήλ. (Ἀμὼς Ζ'—Θ'. 6.).

Πράγματι ὁ Ἀμὼς ἀποτελεῖ τύπον προφήτου νέον· εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις εἴτε ἰδιοχείρως, εἴτε διὰ χειρὸς ἄλλων, συνέγραψε τὰς προφητείας του. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμώς, συνιστάμενον εἰς περιγραφὴν καὶ καταγγελίαν τῆς ἀνομίας τοῦ Ἰσραήλ, προλέγει τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, τὰ ὁποῖα πάντα ἐπραγματοποιήθησαν, ἡ μὲν

αἰχμαλωσία τῶν Ἰσραηλιτῶν μετὰ ἑκατὸν ἔτη, ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ διακόσια ἔτη. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμὼς ἀπὸ ἀπόψεως φιλολογικῆς εἶναι πρότυπον ποιητικῆς γλαφυρότητος, ἀλλὰ καὶ λεκτικῆς σαφηνείας.

Ὠσηέ. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὡς τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμώς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι διαλαμβάνει περίοδον μακροτέρας διαρκείας. Καὶ ὁ Ὠσηὲ προεφήτευσε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐναντίον τῆς ἀνομίας τοῦ βορρείου βασιλείου, τοῦ Ἰσραήλ. Εἰς τοῦτο ἤχθη ἐκ θλιβερᾶς οἰκογενειακῆς καταστάσεως, ἥτις ἐξεικόνιζε τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν παρεκτροπὴν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸ ποθητὸν ἀποτέλεσμα τῆς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς τοῦ λαοῦ τούτου ἀπὸ τῆς πονηρᾶς αὐτοῦ ὁδοῦ.

Ἡσαΐας. Ὁ ὁμώνυμος συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου, Ἡσαΐας, ἐκλήθη ὁ «Ἡγεμὼν τῶν Προφητῶν», καὶ δικαίως, διότι αἱ θεόπνευστοι ὁράσεις του ἀποτελοῦν οὐχὶ μόνον μεγαλειῶδες ποιητικὸν ἔργον ἀφθάστου ἐξάρσεως, ἀλλὰ καὶ παρέχουν μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἀποδείξεων τοῦ ἀψεύστου τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, καθόσον αἱ προφητεῖαι αὗται ἐξεπληρώθησαν ἐπακριβῶς μετὰ 800 ἔτη. Ὁ προφήτης ἀφ' ἑνὸς μὲν καταγγέλλει τὴν ἀνομίαν τοῦ περιουσίου λαοῦ, προτρέπων τοῦτον εἰς μετάνοιαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προλέγει τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, περιγράφων μὲ θαυμασίαν ἀκρίβειαν καὶ λεπτομέρειαν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος, τῶν ὁποίων τὴν ἐπαλήθευσιν γνωρίζει ἕκαστος, οὕτω δὲ παρέχει παρήγορον εἰκόνα τῆς τελικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἀπὸ φιλολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἐπιχειρήματα τῆς ἀνωτέρας κριτικῆς κατὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ μειώσωσι δι' ἡμᾶς τὸ κῦρος τῶν προρρήσεων τούτων οὔτε νὰ κλονίσωσι τὴν πίστιν ἡμῶν εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν Γραφῶν, ὡς πηγὴν ἀληθείας.

Ἰωήλ. (835—796 π. Χ.). Ἡ σύντομος προφητεία τοῦ Ἰωὴλ συνίσταται ἐκ προτροπῆς πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ὅπως μετανοήσῃ ἐκ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, ἵνα ἀποστρέψῃ τὴν βεβαίαν τιμωρίαν, ἥτις τὸν ἀναμένει, καὶ ἥτις ἤδη ἐκδηλοῦται διὰ τρομερᾶς πληγῆς ἀκρίδων, ἐπισκηψάσης ἐπὶ τῆς χώρας αὐτῶν. Τὸ δεύτερον καὶ δραματικώτερον μέρος τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τοῦ Κυρίου, ἥτις δὲν θὰ καταλάβῃ πλέον τοὺς ἐν μετανοίᾳ προσελθόντας εἰς τὴν πίστιν καὶ ὑπακοὴν των εἰς τὸν Ἰεχωβᾶ, ἀλλὰ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου, τὰ ἔθνη, ἅτινα θέλουν κατατροπωθῇ καὶ ἐξολοθρευθῇ κατὰ τὴν ἐπίθεσίν των κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ.

Μιχαΐας. (705—693 π. Χ.). Τὸ βιβλίον τοῦτο συνίσταται ἐκ προτροπῶν καὶ ἐξ ἀπειλῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐκ προρρήσεως τῆς Βαβυλωνιακῆς αἰχμαλωσίας, μετὰ προφητείας τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ λαοῦ του. Ἡ προφητεία αὕτη ὀνομάζει καὶ τὴν Βηθλεέμ, ὡς τόπον γεννήσεως τοῦ Μεσσίου.

Ναούμ. (607—606 π. Χ.). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ποιήματος, τοῦ ὁποίου ἡ γλαφυρότης καὶ ἡ ἔξαρσις κατατάσσει τὸν συγγραφέα μεταξὺ τῶν πρώτων Ἑβραίων ποιητῶν. Θέμα αὐτοῦ εἶναι τὸ «Φορτίον τῆς Νινευῆ», ἤτοι ἡ μέλλουσα συμφορά, ἥτις θὰ ἔπληττε τὴν Ἀσσυρίαν, ὡς ἀντίποινον τῶν δεινοπα-

θειῶν, ἃς ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ χειρῶν αὐτῆς. Περὶ ἀνορθώσεως τοῦ Ἰσραὴλ δὲν γίνεται λόγος ἐν αὐτῷ.

Ἰεφονίας. (628—622) π. Χ. Ὁ ὁμώνυμος προφήτης προλέγει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰούδα, ὡς ποινὴν τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. Καὶ προβλέπει τὴν τελικὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν εὔνοιαν, κατόπιν ταπεινώσεως καὶ μετανοίας. Προλέγει δὲ τὴν τιμωρίαν, ἥτις θὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ περιουσίου λαοῦ, Φιλισταίων, Μωαβιτῶν, Αἰθιόπων καὶ Νινευϊτῶν.

Ἱερεμίας. (626—586 π. Χ.) Ὁ Ἱερεμίας ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας προφητῶν. Ἦτο ἱερεὺς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βενιαμίν, ἡ δὲ προφητική του ὑπουργεία διήρκησε περίπου 42 ἔτη. Αἱ ῥήσεις τοῦ Ἱερεμία εἶναι, αἱ μὲν Θρῆνοι, αἱ δὲ καταγγελίαι ἐπὶ τῇ ἐξαχρειώσει τοῦ λαοῦ καὶ τῇ βεβηλώσει τοῦ ναοῦ καὶ προφητεῖαι περὶ τοῦ Μεσσίου, ὅστις ἔμελλε νὰ ἔλθῃ, ὅπως ἀνορθώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν καὶ φέρῃ εὐλογίας εἰς τὸν κόσμον. Ὁ θλιβερὸς χαρακτὴρ τῶν προφητειῶν τοῦ Ἱερεμίου κατέστησε ταύτας παροιμιώδεις, «Ἱερεμιὰς» ἔγεινε συνώνυμον τοῦ «Θρήνου ἀπελπισίας.» Ὁ Ἱερεμίας ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν ἀρχόντων, παντοῖα ὑπέστη δεινά· ἐφυλακίσθη εἰς βορβορώδη λάκκον, ἐκεῖθεν ἐξαχθεὶς μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν μετεφέρθη εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν παράδοσιν, ἐθανατώθη διὰ λιθοβολισμοῦ.

Θρῆνος. Τὸ ποιητικὸν τοῦτο ἔργον ὁμοφώνως ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἱερεμίαν, συμφώνως πρὸς τὸν ἐν τῇ Μεταφράσει τῶν Ο΄ τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου, ἀναγραφόμεννον τίτλον, «Θρῆνοι τοῦ Ἱερεμίου» διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ».

Ἀββακούμ. (612 — 598 π. Χ.) Ὁ ὁμώνυμος συγγραφεὺς καὶ προφήτης ἤκμασεν ὀλίγον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀββακοὺμ διακρίνονται τρία τμήματα: μία σύντομος καταγγελία τῆς ἀσεβείας τῶν Ἰουδαίων, ἡ πρόρρησις τῆς τιμωρίας τῆς ἀσεβείας ταύτης, ἤτοι περιγραφὴ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἐν τέλει μία μεγαλειώδης ᾠδή, ἤτοι ὕμνος, πρὸς χρῆσιν ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Ναοῦ.

Δανιήλ. Ἡ περίοδος τῆς προφητικῆς δράσεως τοῦ Δανιὴλ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 606 καὶ 534 π. Χ., συμπεριλαμβάνουσα ὁλόκληρον τὴν διάρκειαν τῆς Βαβυλωνιακῆς αἰχμαλωσίας. Τὸ βιβλίον τοῦ Δανιὴλ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, εἶναι, τὸ μὲν πρῶτον βιογραφικὸν καὶ ἱστορικόν, τὸ δεύτερον προφητικόν. Εἰς τὸ πρῶτον περιγράφονται ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τοῦ Δανιὴλ παρὰ τῇ Βαβυλωνιακῇ αὐλῇ. Τὸ δεύτερον παριστᾷ ἀλληγορικῶς, τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ἐμφάνισιν τεσσάρων μεγάλων Κρατῶν, μετὰ τῆς ἐπακολουθησομένης ἐμφανίσεως δέκα ἀλλεπαλλήλων βασιλειῶν, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα συμβάντα καὶ μεταβολάς. Προλέγει τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Ναοῦ, τὴν παλινόρθωσιν τούτου, καὶ τὴν ἐκ δευτέρου καταστροφὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν τέλει, τὴν Δευτέραν Ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ. Αἱ προφητεῖαι τοῦ Δανιὴλ θεωροῦνται ὡς μία τῶν οὐσιωδεστέρων ἐπικυρώσεων τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἕνεκα τῆς ἀκριβείας μεθ' ἧς μετὰ παρέλευσιν 600 καὶ πλέον ἐτῶν ἐξεπληρώθησαν ἐν ἀκριβεῖ λεπτομερείᾳ.

Ἡ ἐπίθεσις τῆς Ἀνωτέρας Κριτικῆς κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τοῦ βιβλίου

τοῦ Δανιήλ, δὲν πρέπει νὰ κλονίσῃ τὴν πεποίθησιν τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ προφητικὸν κῦρος τοῦ βιβλίου τούτου. Διότι ἡ ἀνωτέρα Κριτικὴ δὲν εἶναι μέθοδος ἀλάνθαστος· πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τὴν διαρρεύσασαν πεντηκονταετίαν ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμένοι οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν κορυφαίων αὐτῆς. Καὶ τοῦτο διὰ τῆς ἀψεύστου ἀρχαιολογίας, ἥτις ἐξελίσσεται ὁλοὲν ἐπὶ τὸ θετικώτερον. Τὰ ἐπὶ γλωσσολογικῶν καὶ ἱστορικῶν προϋποθέσεων στηριζόμενα συμπεράσματα τῶν φιλολόγων, ἀντέκρουσεν ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλίτως ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου. Ἀπόδειξις τούτου ἡ ἐκ βάθρων μετατροπὴ τῶν γνώσεών μας περὶ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, διὰ τῶν εὑρημάτων τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τρῳάδος καὶ τῆς Κνωσσοῦ, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς Βιβλικῆς ἐρεύνης ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῆς Γραφῆς εἰς τὰ πολύτιμα εὑρήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἰδίως ἐν Τελ-ελ-Ἀμάρνᾳ, καὶ τὰς μέχρι σήμερον συνεχιζομένας ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ ἀνασκαφάς. Δὲν ἔχει τὸν τελευταῖον λόγον ἡ ἀνωτέρα Κριτική, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ ἁπτὴ διάψευσις τῶν ἀξιώσεών της ἐπὶ τόσων καὶ τόσων σημείων.

Μαλαχίας. (436—420 π.Χ.). Ὁ Μαλαχίας ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅστις προεφήτευσε πρὸ τῆς τελικῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο προσετέθη τελευταῖον ὅλων εἰς τὸν Κανόνα τῶν Ἑβραϊκῶν Γραφῶν, ὠνομάσθη «ἡ σφραγὶς τῶν προφητειῶν». Σκοπὸς ἄμεσος τῆς προφητείας τοῦ Μαλαχίου ὑπῆρξεν ἡ ὑποστήριξις καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν μεταρρυθμίσεων τὰς ὁποίας ἐνεκαινίασεν ὁ Νεεμίας, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ τῆς Περσικῆς Αὐλῆς. Τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Μαλαχίου εἶναι πρόρρησις τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου καὶ περιγραφὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, μετ' εἰκόνος τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τοῦ Κυρίου—τῆς τελικῆς Κρίσεως.

(ἀκολουθεῖ)

"ΣΤΟΡΓΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ"

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 20 Αὐγούστου τῆς «Ἐκκλησίας» (ἐπισήμου δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) ἐδημοσιεύθη, ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον, (Στήλη Παρατηρήσεων) παρατήρησίς τις περὶ τῶν ἐν Αἰκατερίνῃ Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν.

Φαίνεται ὅτι ἡ ἀνομολογία τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν ὅτι διὰ τῆς «στοργικῆς μερίμνης τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως» ἐπετεύχθη ὅ,τι ἐπετεύχθη ἐντὸς βραχυτάτου σχετικῶς χρόνου, εἵλκυσεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν «Ἐκκλησίαν»· θὰ ἔλεγον προσέτι ὅτι διήγειρε κάπως τὸν φθόνον των ἐπειδὴ ἡ καθεστῶσα Ἐκκλησία δὲν ἔτυχεν ἴσης ἢ τῆς αὐτῆς στοργικῆς μερίμνης τῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦτο, ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ δώσω ὀλίγας ἐξηγήσεις. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὅπως δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἀπὸ δεκαετηρίδων ὅλων ἐγκατεστημένους ἐν Ἑλλάδι νὰ παραπονῶνται ὅτι τὰ ὑπολείμματα μιᾶς καταστροφῆς, οἵα ἡ Μικρασιατική, τυγχάνουσιν τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ στοργικῆς μερίμνης τῆς Κυβερνήσεως οὕτω δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἐκφρασθῇ αὐτὸ τὸ παράπονον διὰ τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικούς, οἱ ὁποῖοι ἐπειδὴ ἦσαν Ἕλληνες, ὑπέφεραν τὰς αὐτὰς ἐξορίας, ἐξοντώ-

σεις, καταστροφάς, καταδίκας τῶν τουρκικῶν στρατοδικείων καὶ ἑνὶ λόγῳ ἔπιον τὸ ποτήριον τῆς ὀργῆς τῶν τούρκων μέχρι τρυγίας ὁμοῦ μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἀδελφῶν των, ὅτι αὐτοὶ ἔτυχον στοργικῆς μερίμνης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Πατρίδος μας. Νομίζομεν ἐπίσης ὅτι αὕτη ἦτο ἡ ἐνδεδειγμένη στάσις τῆς Κυβερνήσεως τῆς πατρίδος μας· τὸ ἐναντίον θὰ ἐδήλου μεροληψίαν καὶ μισαλλοδοξίαν καθ' ἑλλήνων τὸ γένος ἔστω καὶ ἑτεροδόξων, πρᾶγμα ἥκιστα ἁρμόζον εἰς μίαν φιλελευθέραν καὶ πεπολιτισμένην πολιτείαν οἵα ἡ ἡμετέρα.

Οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ καίτοι συχνάκις κατηγοροῦνται ὡς μὴ Ἕλληνες καὶ ἀρνησιπάτριδες καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἀπηρνήθησαν τὸν Ἑλληνισμόν των· καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα Ἑλλάδα ἀγάπην καὶ στοργήν των καλλιέργησαν μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου φανατισμοῦ, θέντες αὐτὴν μόνον ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ὀφειλομένη, ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως.

Εἶναι καιρὸς πλέον καὶ οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ νὰ καθέξωσι τὴν θέσιν των εἰς τὴν πατρίδα μας. Ἀφοῦ τόσοι ὑβρισταὶ καὶ καταχρασταὶ τοῦ δημοσίου πλούτου τῆς πατρίδος μας θεωροῦνται Ἕλληνες, διατί τάχα οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ νὰ θεωρηθῶσι κατώτεροι καὶ τῶν ρηθέντων καὶ νὰ ἀποκηρύσσωνται ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ Ἔθνους;

Εἴμεθα πρῶτον Χριστιανοὶ Εὐαγγελικοὶ καὶ δεύτερον Ἕλληνες καὶ τὸν Ἑλληνισμόν μας μόνον πρὸ τοῦ Χριστοῦ τὸν θυσιάζομεν, πρὸ οὐδενὸς δὲ ἄλλου ἀντικειμένου. Καὶ οὕτω ἔχομεν δικαιώματα ἐπὶ τῆς στοργικῆς μερίμνης τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ὅλοι οἱ ὁμαίμονες ἀδελφοί μας, ὑποστάντες κοινὰς καταστροφὰς καὶ δῃώσεις. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ εὐγνωμονῶμεν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Πατρίδος μας, ἥτις ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως συνέδραμεν, ὅσον τὰ μέσα της τῇ ἐπέτρεψαν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν συντριμμάτων τῆς Κεμαλικῆς θηριωδείας.

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ παρατήρησιν τῆς «Ἐκκλησίας» γίνεται λόγος καὶ περὶ ἱδρύσεως Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἐν Αἰκατερίνῃ. Τοῦτο τότε μόνον θὰ ἦτο ἀξιόμεμπτον ἐὰν προήρχετο ἀπὸ πνεύματος περιφρονήσεως πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν. Ἀλλὰ λόγοι τοιοῦτοι δὲν ὑφίσανται, διότι τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου. Ἐὰν ὅμως οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ θέλουν περισσοτέρας ὥρας θρησκευτικῶν, τοῦτο εἶναι δικαίωμά των, ὅταν ἰδιωτικαὶ σχολαὶ ἔχουσιν ὥρας περισσοτέρας ξένων γλωσσῶν. Ἐδῶ ὅμως θὰ ἔπρεπε ν' ἀναφέρω τι ὅπερ περιῆλθεν εἰς γνῶσιν μου—ἁπλῶς χρονογραφικῶς—Διδασκάλισσα Δημοτικοῦ Σχολείου ἐν Αἰκατερίνῃ δὲν ἠθέλησε νὰ προβιβάσῃ μαθήτριαν διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι ἦτο θυγάτηρ εὐαγγελικῶν γονέων. Ἤθελον νὰ γνωρίσω ἐὰν τοιούτου εἴδους φανατισμὸς ἐπιτρέπεται εἰς τὰν αἰῶνά μας· καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τί ἔπρεπε νὰ σκεφθοῦν οἱ γονεῖς οἱ ὁποῖοι εἰς τόσας θυσίας ὑποβάλλονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων των; Ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδεὶς ἐπιδοκιμάζει τοιαύτην στάσιν διδασκάλου ἢ διδασκαλίσσης, ὧν τὸ ἠθικὸν πρέπει νὰ εὑρίσκεται πολὺ ὑψηλὰ καὶ ὁ μόνος γνώμων τῆς ἐνεργείας νὰ εἶναι ἡ ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ἢ μαθητριῶν ἐπιμελὴς ἐπίδοσις εἰς τὰ μαθήματα.

Καὶ μία ἔτι παρατήρησις ἐπὶ ζητήματος ἑλκύσαντος τὴν προσοχὴν τῆς «Ἐκκλησίας» τὸ περὶ ἑνώσεως 32 νέων μελῶν μὲ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὸ ὁποῖον

κρούει κάποιον κώδωνα κινδύνου. Μία ἐξήγησις ἐπ᾽ αὐτοῦ θ᾽ ἀφήρει κάθε φόβον. Τὰ τέκνα τῶν εὐαγγελικῶν βαπτιζόμενα ἐν τῇ νηπιακῇ των ἡλικίᾳ δὲν ἀπολαμβάνουν ὅλων τῶν δικαιωμάτων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, δηλαδὴ δὲν εἶναι κανονικὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο γίνεται μετὰ πάροδον χρόνου ἱκανοῦ καὶ κατόπιν ἐπιμεμελημένης κατηχήσεως εἰς τὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἀφοῦ ἐλθόντα εἰς πλήρη γνῶσιν τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τελεσθέντος ἔργου τοῦ Χριστοῦ ζητήσωσι ἐλευθέρως καὶ αὐτοβούλως τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἕνωσιν, μετ᾽ ἐπιμελῆ ἐξέτασιν τῶν γραφικῶν γνώσεων καὶ τῆς χριστιανικῆς των πείρας καὶ τῆς βεβαιώσεως τῆς ἀναγεννήσεως καὶ μετὰ δημοσίαν ὁμολογίαν πίστεως.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐξηγήσεων φρονοῦμεν ὅτι οὐδεὶς φόβος ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ὑποδείξωμεν τὸν πραγματικὸν κίνδυνον ὃν διατρέχῃ τὸ Ἔθνος. Οὗτος εἶναι ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἐπαγρυπνήσεως ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους, ἡ ἔλλειψις πραγματικῆς χριστιανικῆς μορφώσεως ἥτις ἀφῆκεν ἀνοικτὴν τὴν θύραν εἰς παντοίας ἀντιχριστιανικὰς καὶ ἀντεθνικὰς δοξασίας ὑλιστικάς, χιλιετηριστικάς, κομμουνιστικὰς καὶ ἄλλας, αἵτινες λυμαίνονται τὸ ἔθνος μας καὶ καταστρέφουσι πᾶσαν ἰκμάδα αὐτοῦ.

Πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἂς στρέψῃ ἡ «Ἐκκλησία» τὴν προσοχήν της πρὸ τοῦ εἶναι ἀργὰ καὶ κατόπιν μετὰ δακρύων ζητοῦσα τόπον ἐπανορθώσεως δὲν θὰ εὕρῃ διότι τὸ κακὸν θὰ ἔχῃ ἤδη συντελεσθῇ ἀνεπανορθώτως. Εἰς μίαν τοιαύτην προσπάθειαν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ, τῆς βλασφημίας καὶ τῆς διαφθορᾶς κτλ. θὰ εὕρῃ τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικοὺς πάντοτε συνεργάτας της. Π. Γ. Λ.

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἐξ ὅλης τῆς σεπτῆς χορείας τῶν Ἀποστόλων, ἡ μᾶλλον ἐξέχουσα μορφὴ εἶναι ἡ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις πρῶτος διεσκέλισε τὸ μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν ἀγεφύρωτον χάσμα, φέρων εἰς τὰ ἔθνη τὴν σωτήριον ἀγγελίαν τοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ «Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν» ὠνομάσθη. Αὐτὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον πρῶτος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἱδρύσας τὰς πρώτας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸς ἐπροίκισε τὴν καθόλου Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν διὰ συστηματικῆς θεολογίας, ἥτις μέχρι σήμερον ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τὸν ἀσφαλῆ ὁδηγὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πλάνης, καὶ τῆς ἀπιστίας. Ἦτο ἀπαράμιλλος ἱεραπόστολος, ὀργανωτὴς ἐκκλησιῶν καὶ ποιμὴν ψυχῶν, ἀκούραστος δὲ ὡς συγγραφεύς, ὑπεραμυνόμενος τῆς ὀρθῆς πίστεως· ὡς χαρακτὴρ δέ, ἀφῆκεν ὑπόδειγμα τῆς μᾶλλον ὁλοψύχου καθιερώσεως εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, μὴ ζῶν πλέον δι᾽ ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστόν, ὅστις κατεῖχεν ὁλοκλήρως τὴν ψυχήν του, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐκένωσεν ἑαυτὸν πάσης ἀτομικῆς βλέψεως καὶ φιλοδοξίας, παντὸς ἐγωϊσμοῦ καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ *ἐγώ*, ἵνα καλλίτερον ἀφομοιωθῇ πρὸς Ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ τελειότερος ἑρμηνευτής.

Βεβαίως, πρὸς ἀπεικόνισιν τοιούτου χαρακτῆρος ἀπαιτεῖται σοβαρὰ μελέτη τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἡμεῖς δὲ σκιαγραφικῶς μόνον δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὸν ἄνδρα καὶ τὸ μεγαλειῶδές του ἔργον, ἀνατρέχοντες εἰς τὰ ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ περὶ αὐτοῦ μνημονευόμενα, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀναγραφόμενα, ἵνα, ὡς λέγει πού Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, πληροφορηθῶμεν ***τί Παῦλος αὐτὸς περὶ Παύλου φησί.***

Δύο πηγὰς ἔχομεν, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ καταρτίσωμεν τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου—τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἐπιστολὰς αὐτοῦ. Ὑπαρχει δὲ καί τις περὶ αὐτοῦ νύξις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, Κλήμεντος ἐπισκόπου Ρώμης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πηγῶν συνάγεται, ὅτι ὁ τότε Σαῦλος ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἑλληνικωτάτῃ μητροπόλει τῆς Κιλικίας Ταρσῷ, ἐξ οἰκογενείας ἀνηκούσης εἰς τὴν τάξιν τῶν Φαρισαίων, τῶν ἀκριβολόγων τηρητῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ καὶ Ραββινικοῦ Νόμου, οἰκογενείας προσέτι προνομιούχου, ἀπέναντι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ὡς κεκτημένης τὴν Ρωμαϊκὴν ἰθαγένειαν, εἴτε ὡς ἀντάλλαγμα σημαντικῆς τινος ὑπηρεσίας πρὸς τὸ Κράτος, ἢ καὶ ἐπὶ καταβολῇ χρηματικῇ, εἴτε κατ' ἄλλους, ὡς ἀπελευθερωθείσης μετὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τοῦ προηγουμένου καθεστῶτος. Τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς Ρωμαϊκῆς ἰθαγενείας τοῦ Ἀποστόλου ἀναφέρεται ὑπ' αὐτοῦ ἐν Πράξεσι κβ΄. 28. Ἐν μέσῳ λοιπὸν ἐθνικοῦ περιβάλλοντος ἐγεννήθη καὶ διῆλθε τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας του ἔτη ἐν τῷ στενωτάτῳ κλοιῷ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀποκλειστικότητος καὶ μισαλλοδοξίας. Μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐδιδάσκετο παρὰ τῶν Ραββίνων τὰ νενομισμένα στοιχεῖα τοῦ Νόμου μετὰ ἀποσπασμάτων τῆς Ραββινικῆς παραδόσεως, προσέτι δὲ καὶ τέχνην, ὑποχρεωτικὸν καὶ ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τῆς ἀνατροφῆς παντὸς ἄρρενος Ἰουδαίου εἴτε πλουσίου εἴτε πένητος. Ὅταν δὲ βραδύτερον ἀπαντῶμεν τὸν μέγαν Ἀπόστολον ἐργαζόμενον ὡς σκηνοποιόν, ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα μὴ γίνηται βάρος εἰς τὰς νεωστὶ ἱδρυθείσας Ἐκκλησίας, κατανοοῦμεν πόσον ἦτο συνετὴ ἡ πρόβλεψις ἐκείνη ἥτις τὸν καθίστα ἀνεξάρτητον ὑλικῶς, καὶ ὁποίαν εἶχε κοινωνιολογικὴν σημασίαν διάταξις δι' ἧς ἀπεκλείετο ἡ ἐπαιτεία καὶ ἡ ἀλητεία μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν προκαταρκτικῶν του σπουδῶν, ὁ νεαρὸς Σαῦλος, ὥριμος πλέον διὰ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, μεταβαίνει εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ κατατάσσεται εἰς τὴν περιώνυμον σχολὴν τοῦ Χιλήλ, Διδασκάλου τοῦ Νόμου τοῦ ὁποίου τὴν μάθησιν καὶ σοφίαν ἀνωμολόγουν ὄχι μόνον οἱ σύγχρονοί του ἀλλὰ καὶ οἱ μέγιστοι τῶν μεταγενεστέρων Ραββίνων. Τούτου ἡ φήμη καὶ τὸ κῦρος προσείλκυε τοὺς φιλομαθεῖς Ἰουδαίους ἐκ πάσης γωνίας τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπικρατείας, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένοι οἱ τῆς Διασπορᾶς. Ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Χιλὴλ ὀνομαστὸς μεταξὺ τῶν Διδασκάλων τοῦ Νόμου ἦτο ὁ πολὺς Γαμαλιήλ, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ὁ Σαῦλος ἐδιδάχθη ὅλην τὴν σοφίαν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῆς Ραββινικῆς παραδόσεως, εἰσήχθη δὲ καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων, καθότι τοῦ Γαμαλιὴλ ἡ εὐρεῖα μάθησις ἀπετέλει ἐξαίρεσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν Διδασκάλων τοῦ Νόμου, οἵτινες ἐπιμελῶς ἀπεῖχον τῶν ἐθνικῶν πηγῶν τῆς σοφίας.

ΔΥΟ ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Ὁ μὲν εἷς ὑποθέτει εἰλικρινῆ εὐσέβειαν· ὁ δὲ ἕτερος πίστιν παντοδύναμον. —Ὁ μὲν ζητεῖ καὶ ἐλπίζει· ὁ δὲ θέλει καὶ ἀναμένει μέχρις ὅτου ἐπιτύχῃ, κυρίως δὲ χαρακτηρίζει αὐτὸν αὐτὸ τό: *μέχρις ὅτου*.—Ὁ μὲν γίνεται ἀκουστὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον· ὁ δὲ λαμβάνει τὰ πάντα καὶ πάντοτε. Ὁ μὲν ζητεῖ τὸν Θεὸν καὶ τὸν εὑρίσκει· ὁ δὲ παλαίει μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ θριαμβεύει ἐν τῇ πάλῃ. Ὁ πρῶτος τρόπος τηρεῖ αὐστηρῶς τὴν ὥραν τῶν καθημερινῶν θρησκευτικῶν του καθηκόντων· ὁ δεύτερος παραμένει γονυκλινὴς ἐπὶ ὥρας, ἐπὶ ἡμέραν, ἐπὶ ὁλόκληρον νύκτα· Ὁ πρῶτος προσαρμόζεται πρὸς τὰς συνήθεις τῆς ζωῆς περιστάσεις· ὁ δεύτερος ἀγρυπνεῖ, νηστεύει, ἐπικαλεῖται, κραυγάζει, κλαίει, χύνει ἱδρῶτας αἵματος. Ὁ Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ πεπατημένη ὁδὸς τῶν πιστῶν, ἡ ὀφιοειδῶς καὶ μαλθακῶς διαβαίνουσα ἀνὰ μέσῳ τῆς πεδιάδος· ὁ δεύτερος εἶναι ἡ τραχεῖα ὁδὸς τῶν τελείων, ἀναρριχωμένη τοὺς βράχους, καταμετρῶσα τὰς ἀβύσσους καὶ βαίνουσα παρὰ τοὺς κρημνούς.— Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ ἀνεπίληπτος μέθοδος ἑνὸς οἱουδήποτε Χριστιανοῦ ἀδελφοῦ ἢ μιᾶς οἱασδήποτε Χριστ. ἀδελφῆς· ὁ δεύτερος εἶναι ἡ μέθοδος ἣν ἠκολούθησεν ὁ Ἰακὼβ πλησίον τοῦ χειμάρρου, ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὁ Σαμουὴλ εἰς Μισπᾶ, ὁ Ἠλίας ἐπὶ τοῦ ὄρους Καρμήλου καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν Γεθσημανῆ καὶ εἰς τὸν Γολγοθᾶ.

Ἡ πρώτη ὁδὸς εἶναι γνωστὴ εἰς ἡμᾶς, ἀφ' ὅτου ἐγνωρίσαμεν τὸν Κύριον. ἡ τελευταία.... ***Κύριε δίδαξόν μας νὰ προσευχώμεθα,***

Adolphe Monod

Εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις τὸν Ἰησοῦν Χριστόν;

Ὁ περίφημος πίναξ τοῦ Munckaczy ὁ παριστῶν τὸν ***Χριστὸν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου***, ἦτο ἐκτεθειμένος εἴς τινα πόλιν τοῦ Καναδᾶ πλησίον τῶν μεγάλων λιμνῶν. Ἑσπέραν τινὰ ὁ φύλαξ εἶδεν ὅτι εἰσῆλθεν ἄνθρωπός τις τραχὺς τὴν ὄψιν, φέρων τὴν ναυτικὴν ἐνδυμασίαν, καὶ τὸν ἠρώτησε:

—Ἐδῶ εἶναι ποῦ βλέπει κανεὶς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν;

—Μάλιστα ἐδῶ εἶναι ὁ πίναξ ὁ παριστῶν τὸν Χριστόν.

—Πόσον πληρώνουν;

Ἡ τιμὴ τῆς εἰσόδου ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη· ὁ εἰσελθὼν ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ αἰτηθὲν ἀργυροῦν νόμισμα καὶ εἰσῆλθεν. Ὁ ἐπόπτης εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ἴδῃ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν θὰ παρήγαγεν εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐν ἀριστούργημα τῆς ζωγραφικῆς μὲ τὴν συγκινητικὴν σκηνὴν ἣν παρίστα τοῦτο, καὶ παρηκολούθησε τὸν παράδοξον τοῦτον ἐπισκέπτην.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐστάθη πρὸ τοῦ πίνακος μὲ τὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Εἶτα ἐκάθησε, ρίψας κατὰ γῆς τὸ ἐπεξηγηματικὸν ἔντυπον ὅπερ τῷ εἶχον δώσῃ. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἀφήρεσε τὸν πῖλον αὐτοῦ, ἐσηκώθη καὶ ἔλαβε τὸ φύλλον ἐκεῖνο τοῦ χάρτου, ὅπερ τόσον περιφρονητικῶς εἶχεν ἀπορρίψει. Ἀνέγνωσεν αὐτό, παρετήρησεν ἐκ νέου, ἐμελέτησε τὰς λεπτομερείας· ἀκολούθως οἱ ὀφθαλμοί του προσηλώθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὸν πίνακα καὶ δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ

αὐτοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ἤσκει ἐπ' αὐτοῦ γοητείαν· τέλος ὁ ἐπόπτης εἶδε νὰ ῥέουν δάκρυα ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτοῦ. Παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ὥραν, ἀκίνητος, καὶ ὅταν ἠγέρθη διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ εἶπεν εἰς τὸν φύλακα :

—Εἶμαι ναύτης τῶν λιμνῶν· ἡ μήτηρ μου μοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι πρὶν ἀναχωρήσω ὅπως ἐπαναλάβω τὴν ὑπηρεσίαν μου, θὰ μετέβαινον νὰ ἴδω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ποτὲ δὲν ἐπίστευσα εἰς αὐτὸν ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔγραφεν ἕναν τοιοῦτον πίνακα βεβαίως πιστεύει εἰς τὸν Χριστόν, καὶ μὲ κατέπεισε· τώρα καὶ ἐγὼ πιστεύω εἰς τὸν Χριστόν.

Ὁποίαν μυστηριώδη δύναμιν περικλείουν αἱ μεγάλαι αὗται σκηναὶ τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ ὁποία ἡ συνάντησις τῆς ψυχῆς, ὅταν εὑρεθῇ τρόπον τινὰ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τοῦ Σωτῆρος, μετὰ τοῦ Ἀνθρώπου τῶν θλίψεων, τοῦ Δικαίου τοῦ βαστάσαντος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ παθόντος δι' ἡμᾶς !

—Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεξετάθη ἤδη μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων δὲν ἐθίγησαν εἰσέτι ὑπὸ τῶν εὐεργετημάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἀκόλουθος στατιστικὴ ἐπιβεβαιοῖ ἀτυχῶς τὸ γεγονός: Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπολογίζονται 44 ἑκατομμύρια οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰσλάμ. Ἐπὶ 3,600,000 κατοίκων τῆς Μαδαγασκάρης, ὑπάρχουσι 3 ἑκατομ. ἐθνικῶν. Εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Σιάμ, ὑπάρχουσιν 27,000 ἱερεῖς Βουδδισταὶ καὶ 13,000 ναοὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Βούδδα. Ἡ πλειονότης τῶν 340,000 Ἰνδῶν τῶν κατοικούντων εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἀκολουθοῦσιν εἰσέτι τὰς θρησκείας τῶν προγόνων αὐτῶν. Ἐκ τοῦ ἀπεράντου πληθυσμοῦ τῶν Ἰνδιῶν τὰ 217 ἑκατομμύρια ἀκολουθοῦσι τὴν Ἰνδικὴν θρησκείαν, 69 ἑκατομμύρια εἶναι Μωαμεθανοί, 11 ἑκατομ. Βουδδισταί, 10 ἑκατομ. εἶναι Ψυχισταὶ (animistes) καὶ ὀλιγώτερον τῶν 5 ἑκατομ, εἶναι Χριστιανοί. Ἡ Κίνα ὑπολογίζεται ἔχουσα περισσοτέρους τῶν 300 ἑκατομμυρίων κατοίκους, οἵτινες ἀκολουθοῦσιν εἰσέτι τὰ δόγματα τῶν ἐθνικῶν θρησκευμάτων. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ὑπάρχουσιν 118,000 ναοὶ καὶ θυσιαστήρια Χιντοϊστῶν καὶ περισσότεροι τῶν 70,000 ναῶν, ἀφιερωμένων εἰς τὸν Βούδδα. Ἀμφότεραι αἱ θρησκεῖαι αὗται περιλαμβάνουσι εἰς τὴν χώραν ταύτην 72 ἑκατομμ. ὀπαδῶν ἐπὶ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ 77,000,000 ἑκατομμ. κατοίκων.

Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΟΠΛΟΠΟΙΟΥ

Ὑπὸ WILLIAM O. STODDARD

Διήγημα τοῦ ἔτους 30 μ. Χρ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25ον

Εἰς Ἱεροσόλυμα.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Κύριλλος μετέβη εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ μάθῃ τίποτε νεώτερον περὶ τοῦ Διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν Του. Καὶ ναὶ μὲν δὲν

ἤξευρε κανεὶς νὰ τὸν πληροφορήσῃ τι σχετικόν, ἐν τούτοις, καθὼς ἐκάθητο σκεπτικὸς καὶ ἀπορῶν παρὰ τὴν θάλασσαν διέκρινε μακρόθεν ἓν πλοιάριον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ὁλοταχῶς, καὶ τὸ ὁποῖον τοῦ ἐφάνη ὅτι ὡμοίαζε πρὸς τὸ τοῦ Σίμωνος.

Πράγματι μετὰ ἡμίσειαν ὥραν τὸ πλοιάριον προσήγγισε καὶ ὁ Κύριλλος διέκρινεν ὄχι μόνον τὸν Σίμωνα καὶ τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Διδάσκαλον ἐν μέσῳ αὐτῶν. Πλήρης περιεργείας ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἀποβάθραν, ὅπου ὅλοι ἀπεβιβάσθησαν καὶ ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ ἰδιαιτέρως τὸν Φίλιππον πῶς συνέβη νὰ συναντηθοῦν τόσον γρήγορα μὲ τὸν Διδάσκαλον, ἀφοῦ ἐκεῖνοι μὲν εἶχον ἐκκινήσει μὲ τὸ πλοιάριον πρὸς τὴν Βηθσαϊδάν, ὁ δὲ Ἰησοῦς διηυθύνθη μόνος πρὸς τὸ ὄρος.

—«Εἴχαμεν τὸν ἄνεμον ἐναντίον», ἀπεκρίθη ὁ Φίλιππος, «καὶ ἐκωπηλατήσαμεν ὅλην τὴν νύκτα καὶ σχεδὸν ἐπνίγημεν εἰς τὰ ἄγρια κύματα. Αἴφνης περὶ τὴν αὐγήν, ὁ Διδάσκαλος ἐφάνη ἐρχόμενος καὶ περιπατῶν ἐπὶ τῶν κυμάτων». Καὶ διηγήθη ὁ Φίλιππος πῶς καὶ ὁ Σίμων περιεπάτησεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ Κύριλλος, ὅστις εἶχεν ἴδει πῶς ὁ Ἰησοῦς ἐπετίμησε τὸν ἄνεμον καὶ τὴν θάλασσαν, ἤκουσε μετὰ κατανύξεως τὴν νέαν ταύτην ἔνδειξιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Διδασκάλου. Μετ' ὀλίγον ἠρώτησε πάλιν τὸν Φίλιππον:

—«Μήπως πρόκειται νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ τὸ Πάσχα;»

—«Δὲν ἠξεύρω», εἶπεν ὁ Φίλιππος· «ἐὰν θὰ ὑπάγῃ, πρέπει νὰ περάσῃ τὴν Γαλιλαίαν μυστικῶς, διότι θὰ τὸν συλλάβῃ ἀσφαλῶς ὁ Ἡρώδης καὶ θὰ τὸν θανατώσῃ. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως εἰς τὴν Σαμάρειαν καὶ τὴν Ἰουδαίαν θὰ τὸν προστατεύουν.»

Ὁ Κύριλλος τότε ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ περιμένῃ ἐκεῖ τὸν Διδάσκαλον. Ὅταν ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὴν Εὐνίκην, καὶ ἐκείνη ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτή, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ὑπάγῃ καὶ ἡ ράπτια Ἀβιγαία καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα θὰ συνηντῶντο τὰ δύο παιδία μὲ τὸν πατέρα των.

Ἐπέστρεψαν λοιπὸν εἰς Καπερναούμ, καὶ ἐκεῖθεν, ἀφήσας τὴν Εὐνίκην νὰ ταξειδεύσῃ ἀναπαυτικώτερον μὲ τὴν Ἀβιγαίαν καὶ τὰς λοιπὰς γυναῖκας, ὁ Κύριλλος ἐξεκίνησε μόνος πεζῇ. Καθ' ὁδὸν παρηκολούθησε μίαν συνοδείαν προσκυνητῶν Γαλιλαίων, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ μετέβαινον διὰ τὸ Πάσχα εἰς Ἱεροσόλυμα. Ὅταν ὅμως διῆλθον διὰ τῆς Σαμαρείας, κάποιος Σαμαρείτης τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς τὸν υἱὸν τοῦ Ἔσδρα καὶ ὡς λαβόντα μέρος εἰς τὴν στάσιν πρὸ δύο ἐτῶν· καὶ ὁ Κύριλλος μετὰ δυσκολίας κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν σύλληψιν, τραπεὶς εἰς φυγὴν πρὸς τὰ ὄρη. Ἠναγκάσθη δὲ νὰ κάμῃ τόσον γῦρον, διὰ νὰ παρακάμψῃ τὸν κίνδυνον ἐκ τῆς Σαμαρείας, ὥστε ἔχασεν ἀρκετὰς ἡμέρας, ἑωσοῦ ἔφθασεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας καὶ ἠδυνήθη χωρὶς φόβον πλέον νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ νὰ προσκολληθῇ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τελευταῖα καραβάνια τῶν προσκυνητῶν, διότι ἦτο πλέον ἡ παραμονὴ τοῦ Πάσχα. Μετ' αὐτῶν ἔφθασεν ἀσφαλῶς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰσῆλθε διὰ τῆς πύλης τῆς Ἱεριχοῦς, ὀλίγον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Ἐνῷ δὲ διευθύνετο διὰ μέσου τῶν ὁδῶν πρὸς τὸ πανδοχεῖον, ὅπου ἤξευρεν ὅτι θὰ συναντήσῃ τοὺς ἐκ Καπερναοὺμ φίλους καὶ γνωστούς, αἴφνης εὑρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν ραβδῖνον Ἰσαάκ.

—«Σὺ ἐδῶ; » ἐφώναξεν οὗτος· «Τί θέλεις σὺ εἰς τὴν ἁγίαν ἑορτήν, κατηραμένε ἀποστάτα καὶ ἀρνησίθρησκε; Ὁ Ναζωραῖός σου δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἔφυγε πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος. Πήγαινε καὶ σὺ ἐκεῖ, καὶ εἴθε νὰ πέσῃ ἄλλος πύργος τοῦ Σιλωὰμ νὰ σᾶς συντρίψῃ ὅλους! »

Ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ τύφλωσις τοῦ ραββίνου τὸν εἶχον κάμει νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἐχρεώστει τὴν ζωήν του εἰς τὸν Κύριλλον καὶ τὸν πατέρα του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔσωσαν ἐκ τῆς μαχαίρας τῶν ἀνθρώπων τοῦ Πιλάτου κατὰ τὴν σφαγὴν ἐκείνην τῶν Γαλιλαίων. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὸν σεβασμὸν τὸν ὁποῖον ἀνέκαθεν ᾐσθάνετο ἀπέναντι τοῦ ραββίνου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν τῷ ἀπήντησεν εἰμὴ δι' ὑποκλίσεως καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Ραββίνου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦλθεν εἰς τὴν ἑορτήν, τὸν ἐπλήρωσε λύπης καὶ ἀπογοητεύσεως, καὶ μετ' ὀλίγον, φθάσας εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας μαρμαρίνας κλίμακας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου τοῦ Ναοῦ, ἐκάθησεν εἰς μίαν βαθμίδα καὶ ἐστήριξεν τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ βραχίονός του, αἰσθανόμενος μέγαν κάματον σωματικὸν καὶ ψυχικόν.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἤκουσε κραυγὴν χαρᾶς καὶ ἀναβλέψας εἶδε τὴν Εὐνίκην καὶ τὸν πατέρα του νὰ στέκωνται ἀπέναντί του καὶ νὰ τὸν κυττάζουν. Καὶ ὁ Κύριλλος σηκωθεὶς ἐνηγκαλίσθη τὸν πατέρα του καὶ τὴν ἀδελφήν του καὶ τοῖς εἶπε διατὶ ἐκάθητο ἐκεῖ καταβεβλημένος.

—«Υἱέ μου, «ἀπήντησεν ὁ ὁπλοποιός», ὁ Κύριός μας θὰ ἔλθῃ, ὅταν Αὐτὸς κρίνῃ ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ. Ἡμεῖς πρέπει νὰ τὸν περιμένωμεν μὲ ὑπομονήν. Τώρα, ἔλα μαζύ μας καὶ μετὰ τὴν ἑορτήν, ἐγὼ θὰ σοὶ εἴπω τί νὰ κάμῃς».

Καὶ ἀπῆλθον ὅλοι εἰς τὸ κατάλυμα, ὅπου ἔμαθεν ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἑορτὴν ἡ Εὐνίκη θὰ μετέβαινεν εἰς Ἰόππην μὲ τὴν Ἀβιγαίαν, διότι αὕτη δὲν θὰ ἐπέστρεφεν εἰς Καπερναούμ, ἀλλὰ θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Ἰόππην, πλησίον μιᾶς συγγενοῦς της ραπτρίας, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλην πελατείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ὁ Ἔσδρας καὶ ὁ ἑκατόνταρχος.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, πάντοτε σοβαρά, ἐφάνη αὐτὴν τὴν φορὰν εἰς τὸν Κύριλλον ὡς περίοδος πένθους, τόσον τὸν ἐλύπει ἡ ἀπουσία τοῦ Διδασκάλου. Τοὐναντίον, εἰς τὴν Εὐνίκην ἦτο ἑορτασμὸς πλήρης χαρᾶς καὶ ἐνδιαφέροντος. Μετὰ τόσον μακρὰν ἀπουσίαν, εὑρίσκετο πάλιν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καὶ μετὰ τόσον μακρὸν χωρισμόν, καὶ τόσας περιπετείας ἦτο πάλιν πλησίον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὅταν δὲ ἔληξεν ἡ ἑορτή, ἀνεχώρησαν μαζὺ διὰ τὴν Ἰόππην.

Καθ' ὁδὸν ὁ Ἔσδρας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν υἱόν του τὰς σκέψεις του διὰ τὸ μέλλλον.

—«Ὁ Κύριος ἠξεύρει τί κάμνει. Θὰ περιμείνῃ βεβαίως μέχρι τοῦ ἐρχομένου Πάσχα, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ περιοδεύει τὴν χώραν μας, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὰ πάντα. Ἔχομεν λοιπὸν ἓν ἔτος, καὶ εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ σύ, Κύριλλε, πρέπει νὰ διδαχθῇς καὶ νὰ ἰδῇς πολλὰ πράγματα. Καλὸν εἶναι νὰ γνωρίσῃς ὀλίγον καὶ τὴν θάλασσαν, νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ρώμην. Ἔτσι θὰ εἶσαι χρησιμώτερος ὑπηρέτης τοῦ Κυρίου μας, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν Του.

—«Εἶμαι τώρα ἀρκετὰ καλὸς ναυτικὸς», εἶπεν ὁ Κύριλλος.

—«Ναί, διὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γεννησαρέτ, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίσῃς καὶ τὴν

μεγάλην θάλασσαν καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ρωμαίων. Λοιπόν, ἔχω μερικὰ χρήματα νὰ σοῦ δώσω, καὶ ἔξω μπορεῖς διὰ τῆς ἐργασίας σου νὰ κερδίσῃς καὶ ἄλλα. Θὰ ταξειδεύσῃς ἀπὸ τὴν Ἰόππην εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὑπάρχουν πλοῖα διὰ τὴν Ρώμην. Θὰ πᾷς καὶ θὰ ἐπιστρέψῃς μέχρι τοῦ ἐρχομένου Πάσχα. Καὶ ὁ Θεός μαζύ σου!»

—«Μάλιστα» ἀπεκρίθη ὁ Κύριλλος μὲ χαράν, «νὰ ὑπάγω νὰ μορφωθῶ ὅσον μπορῶ, καὶ νὰ ἐπιστρέψω διὰ νὰ τεθῶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Βασιλέως μας!»

Καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰόππην, ἐνῷ ἡ Εὐνίκη ἐθαύμαζε καὶ εὐχαριστεῖτο βλέπουσα τοὺς ὡραίους κήπους καὶ τὰς κομψὰς οἰκίας τῆς πόλεως, ὁ Κύριλλος ἐπέρασε τὰς ἡμέρας του εἰς τὸν λιμένα, περιεργαζόμενος τὰ μεγάλα πλοῖα καὶ ἐρωτῶν πότε θὰ ἀποπλεύσῃ κανὲν ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν Αἴγυπτον.

Ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ὁ Κύριλλος ἀπεχαιρέτησε τὴν ἀδελφήν του εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ραπτρίας, ὅπου αὐτὴ ἐπρόκειτο πλέον νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐργάζηται. Ἡ Εὐνίκη ἔχυσε πολλὰ δάκρυα ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπα, ἀλλ' αἱ ἄλλαι γυναῖκες τὴν παρηγόρησαν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς εὐτυχοῦς ἐπανόδου του. Ὁ ὁπλοποιὸς συνώδευσε τὸν υἱόν του μέχρι τῆς παραλίας καὶ ἐκεῖ τὸν ἀπεχαιρέτησε μετὰ ἐξωτερικῆς ψυχραιμίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως διεφαίνετο ἡ συγκίνησίς του.

—«Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακὼβ νὰ σὲ συνοδεύῃ υἱέ μου, καὶ νὰ σὲ φυλάττῃ καὶ νὰ σὲ ἐπαναφέρῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα σου! Φύλαξε τὴν διαθήκην σου μὲ τὸν Θεόν σου καὶ ἔσο πιστὸς μέχρι τέλους εἰς τὸν Βασιλέα μας, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ!».

Καὶ ὁ Κύριλλος, ἀφοῦ ἠσπάσθη τὴν δεξιὰν τοῦ πατρός του, ἐπήδησεν εἰς τὴν λέμβον, ἥτις τὸν ἔφερεν εἰς τὸ πλοῖον, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἀνεσύρετο ἡ ἄγκυρα. Καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας ὁ Ἔσδρας ὁ ὁπλοποιὸς ἐστάθη δι' ὀλίγην ὥραν κυττάζων τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἀπεμακρύνετο ἀποκομίζον τὸν μονογενῆ του υἱὸν πρὸς μίαν ξενητιὰν πλήρη κινδύνων σώματος καὶ ψυχῆς.

Τὴν ἐπομένην, ἀποχαιρετίσας τὴν θυγατέρα του, ὁ Ἔσδρας ἐξεκίνησε διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ σπήλαιον Ὀδολλάμ, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ ἐκεῖ τὴν ἐργασίαν του τῆς προετοιμασίας τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσίου. Ἀρκετὰ μίλια ἔξω τῆς Ἰόππης συνηντήθη μὲ ἴλην Ρωμαϊκοῦ ἱππικοῦ, καὶ παραμερίσας ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τοὺς ἵππους καὶ τὸν ὁπλισμὸν τῶν ἱππέων. Αἴφνης ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἴλης ἑκατόνταρχος ἰδὼν τὸν Ἔσδραν, διέταξε τοὺς ἄνδρας του νὰ σταθοῦν καὶ πλησιάσας πρὸς τὸν ὁπλοποιόν, ἔκυψεν ἐκ τοῦ ἵππου του διὰ νὰ τὸν ἰδῇ καλλίτερον.

—«Ἆ, σὲ ἔπιασα!» ἐφώναξε, «δὲν θὰ μοῦ διαφύγῃς πλέον! Καὶ θὰ σὲ στείλω ὀπίσω εἰς τὴν Σαμάρειαν νὰ δικασθῇς!

—«Ἂν ἔχῃς τίποτε ἐναντίον μου εἰπέ μου το», ἀπήντησεν ὁ Ἔσδρας, «ἐγὼ δὲν σοῦ ἔκαμα τίποτε».

Ὁ ἑκατόνταρχος ἐγέλασεν.

—»Ἐσὺ ἴσως δὲν μὲ ἐνθυμεῖσαι, ἀλλ' ἐγὼ σὲ ἐνθυμοῦμαι καλά, προπέρυσιν εἰς τὴν Σαμάρειαν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομά σου, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶχες ξηρὰν τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου!»

Ὁ Ἔσδρας ἀμέσως ἐξέτεινε καὶ τὰς δύο χεῖράς του, τὰς ὁποίας μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκράτει διπλωμένας ἐντὸς τοῦ μανδύου του.

Ὁ ἑκατόνταρχος, ἰδὼν ὅτι καὶ αἱ δύο χεῖρες ἦσαν ὑγιεῖς καὶ εὔρωστοι, ἀπεστομώθη, διότι οὐδὲν εἶχε ἀκούσει περὶ τῆς θεραπείας τοῦ Ἔσδρα καὶ οὔτε θὰ τὸ ἐπίστευεν, ἐὰν τὸ ἤκουε.

—«Φαίνεται ὅτι λάθος ἔκαμα» εἶπεν, «ἂν καὶ ὁμοιάζεις καταπληκτικῶς μὲ ἐκεῖνον τὸν στασιαστὴν τῆς Σαμαρείας. Πήγαινε, εἶσαι ἐλεύθερος!

(Ἀκολουθεῖ)